

RAASEPORI

RAASEPORI Slottsmalmen Kaivauskertomus 2014

Tarja Knuutinen, Georg Haggrén,
Maija Holappa, Hanna Kivikero, Elina Terävä

ARKISTO- JA REKISTERITIEDOT

Tutkimuskohde:	Raasepori, Raasepori Slottsmalmen
Tutkimuslupa:	MV/28/05.04.01.02/2014 (25.4.2014)
Tutkimuksen laatu:	Tutkimuskaivaus
MJ-tyyppi:	Muinaisjäännösryhmät
MJ-tyypin tarkenne:	linnamalmit, työ- ja valmistuspaikat, puolustusvarustukset
Kohteen ajoitus:	1300–1500-luku
Vanhimmat kartat:	1682, 1703, 1728, 1816
Peruskartta:	2014 07 Snappertuna
Koordinaatit (ETRS TM-35FIN):	p 6655222, i 313439
Koordinaatit (ETRS GK24):	p 6653216, i 24480753
Rekisterikylä:	Raseborg (Raasepori) 474
Kiinteistötunnus:	710-474-1-52
Maanomistaja:	Suomen valtio/Metsähallitus
Osoite:	Vernissakatu 4, 01300 Vantaa
Tutkimuslaitos:	Tammisaaren museo
Kenttätyönjohtajat:	FT, dos. Georg Haggrén ja FM Tarja Knuutinen
Tutkijat:	HuK Maija Holappa, FM Hanna Kivikero, FM Elina Terävä
Kenttätyöaika:	2.–27.6.2014
Tutkimusalueen laajuus:	47 m ²
Tutkimuskustannukset:	50 000 €
Löydöt:	KM 40002:1–693 (KM 40003:1-14).
Aikaisemmat esinelöydöt:	KM2469 (1886), KM 2801:1–23 (1890), KM 2944a:1-64 (1900), KM 5767:1-8 (1910), KM 6821:1–56 (1913-1914), KM 37154 (1937), KM 60071:1–16 (1960), KM 65079 (1965), KM 84090 (1984), KM 2003048 (2003), KM 2008063:1–717, KM Rahakammio 2008056:1-3 (2008), KM 2009060:1–1216, KM Rahakammio 2009048:1-3, KM 2009061, KM 2009069 (2009)
Digikuvat:	RP_Slottsmalmen2014: 1-87
Aikaisemmat tutkimukset:	1. Sjöberg, Lars (Drake, Knut) 1963: Redogörelse för utgrävnings- och konserveringsarbete på Raseborgs slottsruin sommaren 1963. 2. Rautavaara-Brax, Tuula (Drake, Knut) 1965: Raaseporin tutkimustyöt kesällä 1965. 3. Mikkola, Rauni (Drake, Knut) 1967: Raasepori 1967. 4. Jussila, Timo – Seger, Tapani 1991: Raaseporin linnan ympäristön prospektointi ja fosforikartoitus. 5. Jansson, H. & Latikka, J. 2003 (Jansson, H. & Seppälä, S.-L. 2003): Länsi- ja Keski-Uudenmaan saariston ja rannikkoalueiden inventointi 2002–2003. Tammisaari, Hanko, Inkoo, Siuntio, Kirkkonummi, Espoo, Helsinki. 323–337. 6. Knuutinen Tarja, Haggrén Georg, Heinonen Tuuli, Kivikero Hanna & Terävä Elina 2008: Raasepori Slottsmalmen. Kaivauskertomus 2008. 7. Knuutinen Tarja, Haggrén Georg, Heinonen Tuuli, Kivikero Hanna, Kunnas Olli, Terävä Elina & Åkerblom Rasmus 2009: Raasepori Slottsmalmen. Kaivauskertomus 2009.
Alkuperäisen kaivauskertomuksen säilytyspaikka:	Länsi-Uudenmaan maakuntamuseo, Raasepori.
Kaivauskertomuksen kopiot:	Museovirasto
Sivumäärä:	38.

RAASEPORI SLOTTSMALMEN

Raaseporin linnan itäpuolisella Slottsmalmenin alueella toteutettiin kesän 2014 aikana maatutkakartoitustutkimuskaivaus joiden tavoitteena oli selvittää erityisesti Slottsmalmenin läntisen, lähinnä päälinnaa sijaitsevan osan käyttöhistoriaa. Tutkimukset toteutettiin yhteistyössä Länsi-Uudenmaan maakuntamuseon, Hangö Sommarunin, Helsingin yliopiston Filosofian, historian, kulttuurien ja taiteen tutkimuksen laitoksen arkeologian oppiaineen ja Metsähallituksen kanssa.

Tutkimusalueen maatutkaus suoritettiin 2.5. ja aineisto analysoitiin seuraavien viikkojen aikana. Alueet avattiin koneellisesti 27.5. ja varsinaiset kaivaukset alkoivat 2.6. Kaikkiaan kaivaustutkimuksia tehtiin Slottsmalmenilla neljällä viikolla, kaivaukset päättyivät 27.6. Kaivausten aikana toteutettiin Hangö Sommarunin perinteinen arkeologinen kenttätöykurssi. Kaivausten vastuullisena johtajana toimi FT, dos. Georg Haggrén ja kenttätöyön johtajana FM Tarja Knuutinen. Tutkijoina toimivat FM Elina Terävä, HuK Maija Holappa ja FM Hanna Kivikero.

Kesän 2014 tutkimukset jatkoivat vuosina 2008–2009 toteutetun Alla tiders Raseborg -projektin kysymyksenasettelua. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää:

- Ulottuvatko Slottsmalmenin keskiosan peltoalueelta 2008–2009 kaivauksissa löytyneet, voimakkaasta keskiaikaisesta maanmuokkauksesta kertovat kulttuurikerrokset, mukaan lukien tienpohjaksi tulkittu maavalli, myös alueen länsiosaan
- Löytyykö Slottsmalmenin päälinnaa lähinnä olevasta osasta siltoihin tai laitureihin liittyviä rakenteita
- Onko Slottsmalmenin länsiosassa sijaitseva matala painanne keinotekoinen lampi vai luonnollinen ilmiö

Kaivausalueelta 1 tehtyjen havaintojen perusteella on todennäköistä että Slottsmalmenin keskiosan kulttuurikerrokset ulottuvat myös alueen länsiosaan. Alueelta 1 havaitut kulttuurikerrokset liittyvät hyvin todennäköisesti koko Slottsmalmenin halki itä- länsisuuntaisena kulkevaan tienpohjaksi tulkittuun maavalliin. Odotettuja siltoihin tai laitureihin liittyviä rakenteita alueelta ei löytynyt, mutta maatutkauksen perusteella paikalla sijaitsevan rakenteen kohdalle avatulta kaivausalueelta 2 esiin kaivettiin todennäköisesti 1500-luvun keskivaiheille ajoittuvan uunillisen rakennuksen kulma.

Kaivausten aikana saatiin lisätietoa myös Raaseporin linna-alueen keskiaikaisesta vesistöhistoriasta. Kaivausalueelta 3 paljastui paksun savipatjan alla säilynyt orgaaninen kerros, jolle on vastineita niin Slottsmalmenin vuosien 2008–2009 kaivauksilta kuin kesällä 2014 päälinnan edustalle tehdystä koekuopasta. Kerroksen tarkempi analyysi yhdessä muiden Slottsmalmenin alueelta ja Raaseporin linnan ympäristöstä tehtyjen havaintojen kanssa tuo uusia mahdollisuuksia alueen vesistöhistorian ja varhaisen käyttöhistorian tutkimukseen.

Tutkimusalueen pohjoisreunalla sijaitsevan matalan painanteen alkuperästä saatiin uutta tietoa kaivausalueen 4 avulla. Voimakkaan veden nousun perusteella painanteen alueella sijainnee lähde, mikä voi selittää painanteen olemassaolon. Painanteen reunalta havaittiin jälkiä mahdollisesta vallirakenteesta joka kuitenkin osoittautui pahasti tuhoutuneeksi. Painanteen alkuperän ja käyttötarkoituksen selvittäminen vaatii edelleen jatkotutkimuksia.

Helsingissä 28.2.2015

FM Tarja Knuutinen

FT, dos. Georg Haggrén

Kohteen sijainti

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 RAASEPORIN HISTORIA JA AIEMPI TUTKIMUS	8
3 HISTORIAALLINEN KARTTA-AINEISTO JA LINNAN YMPÄRISTÖ	10
3.1 Vuoden 2014 tutkimusalueen kuvaus ja maankäyttöhistoria	12
4 TUTKIMUSMENETELMÄT	13
4.1 Maatutkaus	13
4.2 Mittausdokumentointi	14
4.3 Kaivaustutkimus ja dokumentointi	15
5 KAIVAUSALUEET	15
Alue 1	15
Alue 2	17
Alue 3	22
Alue 4	25
6 LÖYDÖT	27
7 YHTEENVETO VUODEN 2014 TUTKIMUSTULOKSISTA	35
LÄHTEET	37
LIITTEET	
Liite 1 Digikuvaluettelo	
Liite 2 Kuvataulut	
Liite 3 Yksikkö- ja rakenneluettelot	
Liite 4 Löytöluettelo	
Liite 5 Maanäyteluettelo	
Liite 6 Makrofossiiliraportti	
Liite 7 Maatutkausraportti	
Liite 8 Kiintopisteluuettelo	
Liite 9 Karttaluettelo	
Kartat 1–9	

1 JOHDANTO

Raaseporin linnan itäpuolella sijaitseva Slottsmalmenin (Linnanmalmin) alue on osa Raaseporin linnan lähiympäristön kattavaa, vuonna 1949 perustettua valtion omistamaa suoja-alueetta. 1.1.2014 alkaen Raaseporin linna lähialueineen siirtyi Museovirastolta Metsähallituksen hallintaan.

Slottsmalmenin aluetta, erityisesti sen länsiosaa tutkittiin alkukesästä 2014. Tutkimuksista vastasi Länsi-Uudenmaan maakuntamuseo. Lisäksi Hangö Sommaruni järjesti kaksi viikon pituista kenttätyökursssia arkeologian harrastajille. Tutkimukset toteutettiin yhteistyössä Helsingin yliopiston Filosofian, historian, kulttuurien ja taiteen tutkimuksen laitoksen (FHKT-laitos) arkeologian oppiaineen ja Metsähallituksen kanssa.

Arkeologisia tutkimuksia Slottsmalmenilla on suoritettu useassa vaiheessa 1960–2000 -luvuilla (Sjöberg 1963; Drake & Rautavaara-Brax 1965; Drake & Mikkola 1967; Jussila & Seger 1991; Jansson & Latikka 2003) ja alueelta tunnetaan linnan toiminta-aikaan liittyviä muinaisjäännöksiä. Alueen yhteydestä linnan toimintaan on esitetty useita tulkintoja ja sinne on sijoitettu mm. linnan latokartano ja historiallisen lähdeaineiston perusteella linnan läheisyydessä sijaitseva Tunan tai Raaseporin kauppapaikka (mm. Drake 1991; Suhonen 2005).

Vuosina 2008–2009 Slottsmalmenilla tehtiin Länsi-Uudenmaan maakuntamuseon ja Helsingin yliopiston toimesta Alla tiders Raseborg -tutkimusprojektin puitteissa mm. inventointia, maasto- ja maatutkakartoitusta sekä laaja-alaisia arkeologisia kaivauksia, joiden tuloksena alueelta paljastui mm. yksi mahdollinen kellarillisen rakennuksen perustus, massiivinen peltoalueen läpi kulkeva, tien perustukseksi tulkittu maapenger sekä paalunsijoja ja muita alueella sijainneisiin rakennuksiin tai rakenteisiin liittyviä jäänteitä. Vuosien 2008–2009 tutkimukset keskittyivät Slottsmalmenin keskiosan peltoalueelle ja metsäsaarekkeisiin.

Slottsmalmenin länsiosassa touko- ja kesäkuun aikana 2014 toteutetut kenttätutkimukset olivat jatkoa vuosina 2008–2009 Alla tiders Raseborg -projektin kenttätutkimuksille. Kenttätutkimusten kysymysten asettelu pohjautui aiempien tutkimusten yhteydessä tehtyihin havaintoihin sekä avoimeksi jääneisiin kysymyksiin. Tutkimuksen keskeisenä tavoitteena oli selvittää:

- ulottuvatko Slottsmalmenin peltoalueelta löytyneet, voimakkaasta keskiaikaisesta maanmuokkauksesta kertovat kulttuurikerrokset, mukaan lukien tienpohjaksi tulkittu maavalli, myös alueen länsiosaan
- löytyykö Slottsmalmenin päälintaa lähinnä olevasta osasta siltoihin tai laitureihin liittyviä rakenteita
- onko Slottsmalmenin länsiosassa sijaitseva matala painanne keinotekoinen lampi vai luonnollinen ilmiö

Koska koko Slottsmalmenin alue on osa linnaa ympäröivää suoja-alueetta eikä sitä uhkaa tuhoutuminen maankäytön muutoksen tai rakentamisen seurauksena, kyseessä oli puhtaasti tutkimuskaivaus. Tämän vuoksi huomiota kiinnitettiin erityisesti kaivauksia edeltävään esitutkimukseen, joka sisälsi mm. historiallisen ilmakeu-aineiston läpikäyntiä ja maatutkakartoituksen. Maatutkakartoituksella pyrittiin kohdentamaan kaivausalueet tutkimuskysymysten selvittämisen kannalta otollisimmille paikoille (kts. liite 7). Historiallisen ilmakeu-aineiston läpikäynnillä pyrittiin selvittämään alueella sijaitsevan painanteen alkuperää (kts. luku 3.1 Vuoden 2014 tutkimusalueen kuvaus ja maankäyttöhistoria).

Tutkimusalueen maatutkaus suoritettiin 2.5. ja aineisto analysoitiin seuraavien viikkojen aikana. Alueelle päätettiin avata kaikkiaan neljä pienialaista kaivausaluetta, joiden kokonaispinta-ala oli 47 m². Kai-

vausalueiden 1-3 sijainti päätettiin maatulkaushavaintojen perusteella, alue 4 sijoitettiin matalan painanteen reunalle paikkaan jossa alueen topografia ja puusto sen sallivat. Alueet avattiin koneellisesti 27.5. ja varsinaiset kaivaukset alkoivat 2.6. Kaikilta kaivausalueilta löydettiin alueen keskiaikaiseen käyttöön liittyviä rakenteita ja kulttuurikerroksia.

Kaikkiaan kaivaustutkimuksia tehtiin Slottsmalmenilla neljällä viikolla, kaivaukset päättyivät 27.6. Käytössä olleita kaivauspäiviä verottivat juhannus sekä tutkimusten toisen ja kolmannen viikon erittäin rankat sateet, joiden vuoksi kaivaminen jouduttiin keskeyttämään useampana päivänä sekä työntekijöiden turvallisuuden, mittauslaitteiden toimivuuden että tutkimuksen laadun kärsiessä. Slottsmalmenin kaivausten loppuvaiheessa toteutettiin Metsähallituksen Länsi-Uudenmaan maakuntamuseolta tilaama opastaulujen jalustojen sijainnin koekuopitus, johon Slottsmalmenin tutkijat osallistuivat (vrt. Haggrén et al. 2014).

Slottsmalmenin tutkimuksista vastasivat Länsi-Uudenmaan maakuntamuseo museonjohtaja Dan Lindholmin johdolla ja Hangö Sommaruni, jonka perinteinen arkeologinen kenttätyökurssi toteutettiin Slottsmalmenilla. Kaivausten vastuullisena johtajana toimi FT, dos. Georg Haggrén ja kenttätyön johtajana FM Tarja Knuutinen. Tutkijoina toimivat FM Elina Terävä, HuK Maija Holappa ja FM Hanna Kivikero. Kaivausten mittausdokumentoinnista ja karttojen puhtaaksi piirtämisestä vastasi Maija Holappa, löytöjen tallettamisesta, luetteloinnista ja raportoinnista Elina Terävä. Hangö Sommarunin arkeologisen kaivauskurssin osallistujien ohjaamisesta vastasi Hanna Kivikero. Kaivausten makrofossiilinäytteiden analysoinnin teki FM Mia Lempiäinen-Avcı (liite 6). Kaivauksilta talletettiin runsaasti luuainesta, mutta osteologista analyysia ei kaivauksen budjetin puitteissa ole ollut mahdollista tehdä. Löytöjen konservoinnista on vastannut *Löytö Oy* (Anna Lehtinen ja Sari Pouta).

Kaivauksille osallistui kahden viikon ajan kolme Helsingin yliopiston arkeologian oppiaineen opiskelijaa, Jenniina Siira, Janne Vilén ja Katja Virtanen, jotka suorittivat arkeologian syventäviin opintoihin pakollisena kuuluvat Kaivaus II -kurssin kenttätyöjaksoa. Opiskelijat osallistuivat kaivausalueen 2 kaivamiseen ja dokumentointiin sekä kaivausten jälkitöiden tekoon Tarja Knuutisen, Maija Holapan ja Elina Terävän ohjauksessa. Viimeisellä viikolla kaivauksiin osallistui kahden päivän ajan Raaseporiin tutustumassa olevia Metsähallituksen työntekijöitä.

Kaivauksilla vieraili useita median edustajia ja tutkimuksista uutisoitiin kesäkuun mittaan mm. Västra Nylandissa ja Länsi-Uusimaassa.

2 RAASEPORIN HISTORIA JA AIEMPI TUTKIMUS

Tarja Knuutinen

Raaseporin linna toimi noin 200 vuoden ajan nykyisen Länsi-Uudenmaan alueen käsittäneen Raaseporin linnaläänin keskuksena. Toiminta-aikanaan linna oli paitsi alueen poliittinen ja taloudellinen keskus, myös tärkeä tekijä kulttuuristen vaikutteiden välittäjänä. Linnan toiminta-ajan loppupuolelta, 1500-luvun puolivälistä, säilyneiden historiallisten lähteiden valossa Raaseporin linnaa ja siihen liittyntä latokartanoa (myöhemmin Raaseporin kuninkaankartano) voidaan pitää myös alueellisesti merkittävänä maatalouskeskuksena.

Nykytutkimus ajoittaa Raaseporin linnan perustamisen 1370-luvulle. Linnan toiminta-aika päättyi 1550-luvulla, jolloin Raaseporin läänin hallintokeskus siirrettiin Helsinkiin. Vuosien 1550 ja 1553 välisenä aikana linnasta siirrettiin pois kruunun omaisuus josta suuri osa päätyi vasta perustettuun Helsingin Kuninkaankartanoon. Tuoreimman, linnan 1500-luvun tiliaineistoon perustuvan tutkimuksen perusteella linnan hylkääminen tapahtui kuitenkin vasta vuonna 1558, jolloin osa huonokuntoisesta linnasta romahti. (Haggrén 2014.) Linnan hylkäämisen jälkeen sen alaisuuteen koottua maaomaisuutta jäi hallinnoimaan kuninkaankartanoksi muutettu latokartano. Aluksi se toimi Tammisaaren kuninkaankartanon alaisuudessa. Sittenmin 1680-luvulla Raaseporin kartanosta muodostettiin Uudenmaan ja Hämeen läänin ratsuväkirykmentin everstin virkatalo.

Linnan arkeologinen tutkimushistoria alkoi 1800-luvun loppuvuosikymmeninä. Raunioituneen linnan ensimmäiset tutkimus- ja restaurointityöt tähtäsivät lopullisen romahtamisen estämiseen, myöhemmin linnan restaurointiin vierailukohteeksi. 1890-luvun ja 1900-luvun alun aikana tutkimuksia ja korjaustöitä tehtiin linnan sisäosissa ja ympärysmuureilla. Vuosina 1936–1938 sekä 1950-luvun lopulla kaivauksia tehtiin myös linnan muurien ulkopuolella ja linnan itäpuolella sijaitsevalla pienellä Stallholmeniksi nimetyllä kukkulalla.

Kauempana linnasta itään sijaitsevalla Slottsmalmenilla ensimmäisiä dokumentoituja arkeologisia tutkimuksia tehtiin vuosina 1963, 1965 ja 1967. Alueelta – tarkemmin sanottuna Slottsmalmenin pohjoispuolella sijaitsevan Grönborgin torpan mailla olevan pellon etelälaidasta – kaivettiin tuolloin esiin kaksi hirsirakennelmaa, joista toisesta löytyi mm. tinakannu. Kaivaustutkimuksia alueella ei tuolloin jatkettu, mutta löytyneen kannun perusteella rakenteet voitiin ajoittaa 1400-luvulle (Drake 1991:122–123).

Slottsmalmeniin kiinnitettiin arkeologista huomiota 1960-luvun jälkeen seuraavan kerran vasta vuonna 1991. Timo Jussila teki tuolloin linnan ympäristössä laaja-alaisen fosfaattikartoituksen, jonka tarkoituksena oli paikantaa mahdollisia linnan ulkopuolisia aktiviteettialueita. Fosfaattikartoituksen tuloksena Slottsmalmenin alueelta paljastui kaksi korkeita fosfaattipitoisuuksia sisältänyttä kohdetta, sekä kyntökerroksen pinnalla erottuvia tummempia läiskiä. Lisäksi fosfaattinäytteitä otettaessa tehdyissä kairauksissa paljastui alueelta kyntökerroksen alapuolinen, runsaasti nokea ja hiiltä sisältävä maakerros. Jussilan tutkimuksessa havaittiin kohonneita fosfaattiarvoja myös linnan koillispuolisilla metsäalueilla. (Jussila & Seger 1991: 2–3.)

Laajoja tutkimuksia linnan ympäristössä tehtiin Helsingin yliopiston ja Vårt Maritima Arv -projektin toimesta vuosina 2002–2003. Tuolloin alueelta kartoitettiin maan pinnalle näkyviä kivi- ja maarakenteita, joita on runsaasti Linnanmalmin kallioisissa peltosaarekkeissa. Alueella tehtiin myös pintapointintaa, jossa löytöinä otettiin talteen mm. keskiaikaista Siegburgin kivisavikeramiikkaa. (Jansson & Latikka 2003: 323–326.) Vuonna 2008 Slottsmalmenin alueella toteutettiin uusi laaja-alainen inventointi, jonka yhteydessä alueella sijaitsevista peltosaarekkeista kartoitettiin kaikki maan pinnalle näkyvät rakenteet. Inventoinnin yhteydessä aiemmin tuntemattomia kivrakenteita löytyi myös Slottsmalmenin ja Stallholmenin väliseltä alavalta alueelta sekä Slottsmalmenin eteläreunalta, aivan Raa-

seporinjoen rannasta. Kaikki havaitut rakenteet kartoitettiin takymetrillä tai GPS-paikantimella. Samalla alueella tehtiin takymetrin avulla laaja-alainen korkeusmittaus korkeusmallia varten. (Haggrén, Jansson, Holappa & Knuutinen 2008 – 2009.)

Kaivauksia Slottsmalmenin alueella tehtiin vuosina 2008–2009 laajan Alla tiders Raseborg – tutkimushankkeen yhteydessä. Kaivauksia tehtiin Slottsmalmenin keskiosassa peltoalueella, peltojen keskellä sijaitsevalla pienellä moreenipohjaisella metsäsaarekkeella (ns. Häggkullen) sekä Grönborgin torpan mailla, Slottsmalmenin ja linnalta kohti Snappertunan kirkonkylää johtavan tien välisellä peltoalueella. Kaivausten perusteella koko Slottsmalmenin joenpuoleinen osa on ollut linnan toiminta-aikana 1300–1500 –luvulla intensiivisessä käytössä. Peltoalueella tehty kaivaus ja maatutkaus paljastivat mm. keskiaikaiselle rantavyöhykkeelle rakennetun massiivisen maavallin joka tulkittiin alueen halki kulkeeneen tien perustukseksi. Vallin idän puoleisesta päästä, Häggkullenina tunnetulla metsäsaarekkeella tutkittiin suurikokoisen rakennuksen romahtaneeksi kellariksi osoittautunutta rakennetta. Lisäksi Häggkullenin pohjoispuolelta löydettiin paalunsijoja ja muita jälkiä paikalla mahdollisesti sijainneesta rakennuksesta. (Knuutinen, Haggrén, Heinonen, Kivikero & Terävä 2008; Knuutinen, Haggrén, Heinonen, Kivikero, Kunnas, Terävä & Åkerblom 2009.)

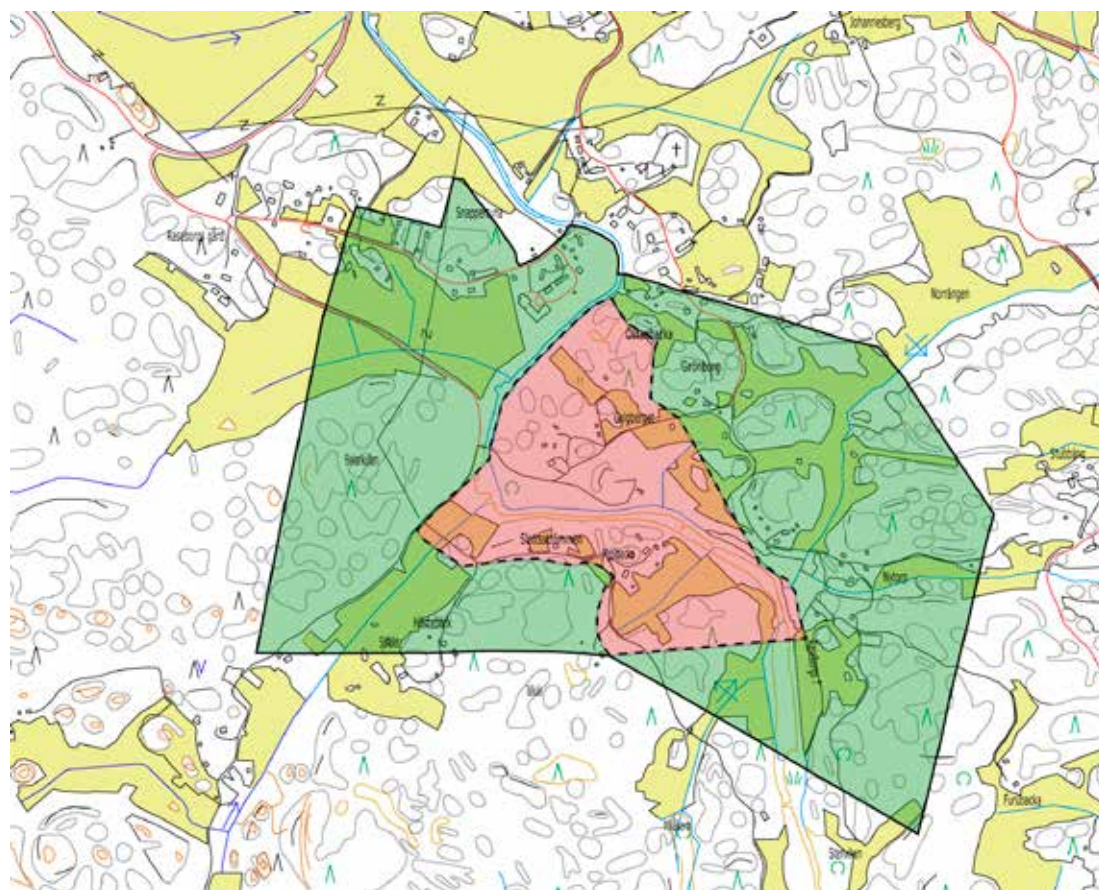
Grönborgin torpan mailla tehdyt kaivaukset osoittivat myös Slottsmalmenin pohjoispuolisten alueiden olleen käytössä keskiajalla; aivan peltoalueen pohjoisreunalta, Grönborgin torpan läheisyydestä löytyi yksi mahdollisesti keskiajalle ajoittuva uunirakenne ja etelämpää peltomullan alta paljastui paksuja, todennäköisesti alueen kuivattamiseen liittyviä puu- ja turvekerroksia.

3 HISTORIALLINEN KARTTA-AINEISTO JA LINNAN YMPÄRISTÖ

Tarja Knuutinen

Varhaisin Raaseporin linnan ympäristöä kuvaava kartta on maanmittari Lars Forssellin Raaseporin virkatalon maita kuvaava kartta vuodelta 1682.¹ Itse linna on mukana myös Samuel Broteruksen vuonna 1695 laatimassa Snappertunan kirkonkylän konseptikartassa. Linna, Raaseporin kartano sekä lähi-alueen kylät on kuvattu myös Samuel Broteruksen vuonna 1703 laatimaan Karjaan pitäjää esittävään geometriseen karttaan.²

Historiallisen kartta-aineiston perusteella linnaa ympäröivä maisema on pysynyt hyvin samankaltaisena aina 1600-luvun lopusta nykypäivään. Linna ja sitä ympäröivät maat lukuun ottamatta Snappertunan kirkonkylän aluetta siirtyivät linnan toiminnan lakattua Raaseporin kuninkaankartanon alaisuuteen ja alueen maankäyttö säilyi ennallaan. Kuninkaankartanon maaomaisuus säilyi yhtenäisenä kokonaisuutena vuoteen 1949 saakka, jolloin linnan raunioalue erotettiin opetusministeriön toimesta muinaistieteellisen toimikunnan hallintaan (Rissanen 1978:34). Nykyisin linnaa ympäröi laaja valtion omistama suoja-alue.

Kuva 1: Linnan suoja-alue.

Raaseporin linna sijaitsee Raaseporinjoen rannalla, noin 2,5 kilometrin päässä merenrannasta. Nyky-

¹ Forssell, Lars 1682, KA MHA B1a 106–108). Virkatalon maista on karttoja myös vuosilta 1728, 1816 ja 1921 (Mörn, Anders 1728, KA MHA B16a 1/1-2; Petesche J. J. 1816, KA MHA B16a 1/4-12; Svaetischin, V. 1921, KA MHA B15a 7/1-24.

² Broterus, Samuel 1695(?): MMA Karjaa Ibh* 1/- - 1. Geometrisk Charta och Afritning uppå Ahlä Belegit I Karis Sochn och Rassborgz Lens Westra dehl; Broterus, Samuel 1703, MH MH 29/--

sin linna sijaitsee joen mutkassa korkealla kalliokukkulalla. Linnan toiminta-aikana kalliokumpare on ollut kokonaan veden ympäröimä. Linnaa nykyisin ympäröivä alava, puistomainen alue on suurelta osin tulosta paikalla 1930-luvulla tehdyistä maisemointitöistä (Knuutinen 2010). Linnakallion itäpuolella kohoaa pienempi ja matalampi kallio- ja moreenipohjainen kumpare, jonka Knut Drake on mm. Olavinlinnan edustalla sijainneen Tallisaaren mukaisesti nimennyt Stallholmeniksi.

Stallholmenin itä- ja pohjoispuolella maasto laskee hyvin alavaksi, alimmillaan alle 1 m mpy korkeudella olevaksi kosteikoksi, joka erottaa Stallholmenia ja Slottsmalmenin aluetta. Vanhemmassa tutkimuksessa tätä alavaa kosteikkoaluetta on kutsuttu uudemmaksi vallihaudaksi. Linnan luoteis- ja pohjoispuolella maasto kohoaa korkeaksi metsäiseksi kallioalueeksi, jonka korkeimmat kohdat yltyvät 16 m mpy korkeuteen. Linnaa ja Stallholmenia ympäröivän alavan maaston koillis- ja itäpuoliset alueet ovat nykyään niittyä ja nurmea kasvavana peltona. Näiden 3–5 m mpy korkeudella sijaitsevien niityalueiden keskellä kohoaa joitakin korkeampia kalliosaarekkeitä, joista suurimmat sijaitsevat Slottsmalmenin keskellä.

Varsinainen Slottsmalmenin alue sijaitsee noin 200 metriä linnasta itään. Alue rajautuu etelässä Raaseporinjokeen, lännessä Stallholmenin ja Slottsmalmenin väliseen matalaan kosteikkoalueeseen (ns. nuorempi vallihauta) ja pohjoisessa linnan pohjoispuolitse kulkevaan tiehen sekä sen pohjoispuolella kohoavaan kallioiseen metsään, jonka reunassa sijaitsee Grönborgin torppa.

Maaston korkeuserot vaihtelevat melko paljon. Alimmillaan maasto on etelässä jokirannassa ja lännessä Stallholmenin puolella alle 1 m mpy korkeudella. Maasto kohoaa itään ja pohjoiseen siten, että idässä kalliosaarekkeiden korkeus on ylimmillään noin 10 m mpy. Pohjoisessa maasto kohoaa loivemmin. Slottsmalmenin luoteisreunalla sijaitsee noin 20 x 20 m suuruinen suunnikkaan muotoinen alava alue, johon etenkin kosteina kesinä kerääntyy runsaasti vettä. Kosteikko muodostaa silmiinpistävän poikkeuksen alueen topografiassa ja saattaa olla keinotekoinen. Painanteen pohja sijaitsee n. 2,0 m mpy korkeudella.

Alue on suurimmaksi osaksi nurmea kasvavaa peltoa, mutta viljelykelvottomissa kalliosaarekkeissa kasvaa nuorehkoa sekametsää ja pensaskasvillisuutta. Alueen luonnollinen pohjamaa on pääosin liejusavea ja silttiä. Korkeammalle kohoavien kalliosaarekkeiden välissä Slottsmalmenin keskusalueella on pienialaisia, kaakko-luode-suuntaisia moreeniharjanteita. Niitty- ja peltoalueella pintamaa on viljelyn muokkaamaa savensekaista multaa. Muokatun multakerroksen paksuus vaihtelee 15 ja 40 cm välillä maastonmuodoista riippuen.

Linnan ympäristön maankäyttö on säilynyt lähes ennallaan aina 1600-luvun lopulta saakka. Varhaisimmissa kartoissa linnan ympäristössä on sijainnut Kuninkaankartanon Slättsäckern- ja Slättsängen-nimillä tunnettu niitty, joka on ulottunut Raaseporinjoen rannasta Slottsmalmenin yli itään Stubbängenin alueelle. Suurin muutos linnan ja Slottsmalmenin lähiympäristössä lienee ollut Grönborgin torpan perustaminen linnan koillispuoliselle rinteelle 1700-luvun alussa (Haggrén, Jansson, Holappa & Knuutinen 2008–2009). Myös linnan lähialueen tiestö on säilynyt lähes ennallaan. Jo vuoden 1695 konseptikartassa käynti linnalle lännessä on tapahtunut nykyisen puusillan tienoilla ollutta siltaa pitkin, mistä tie on jatkunut linnan pohjoispuolitse kohti Slottsmalmenia. Myös linnan itäpuolella tiestö on säilynyt lähes ennallaan lukuun ottamatta Grönborgin torpan itäpuolelta vielä 1800-luvulla kulkenutta, nyttemmin käytöstä jäänyttä tietä.

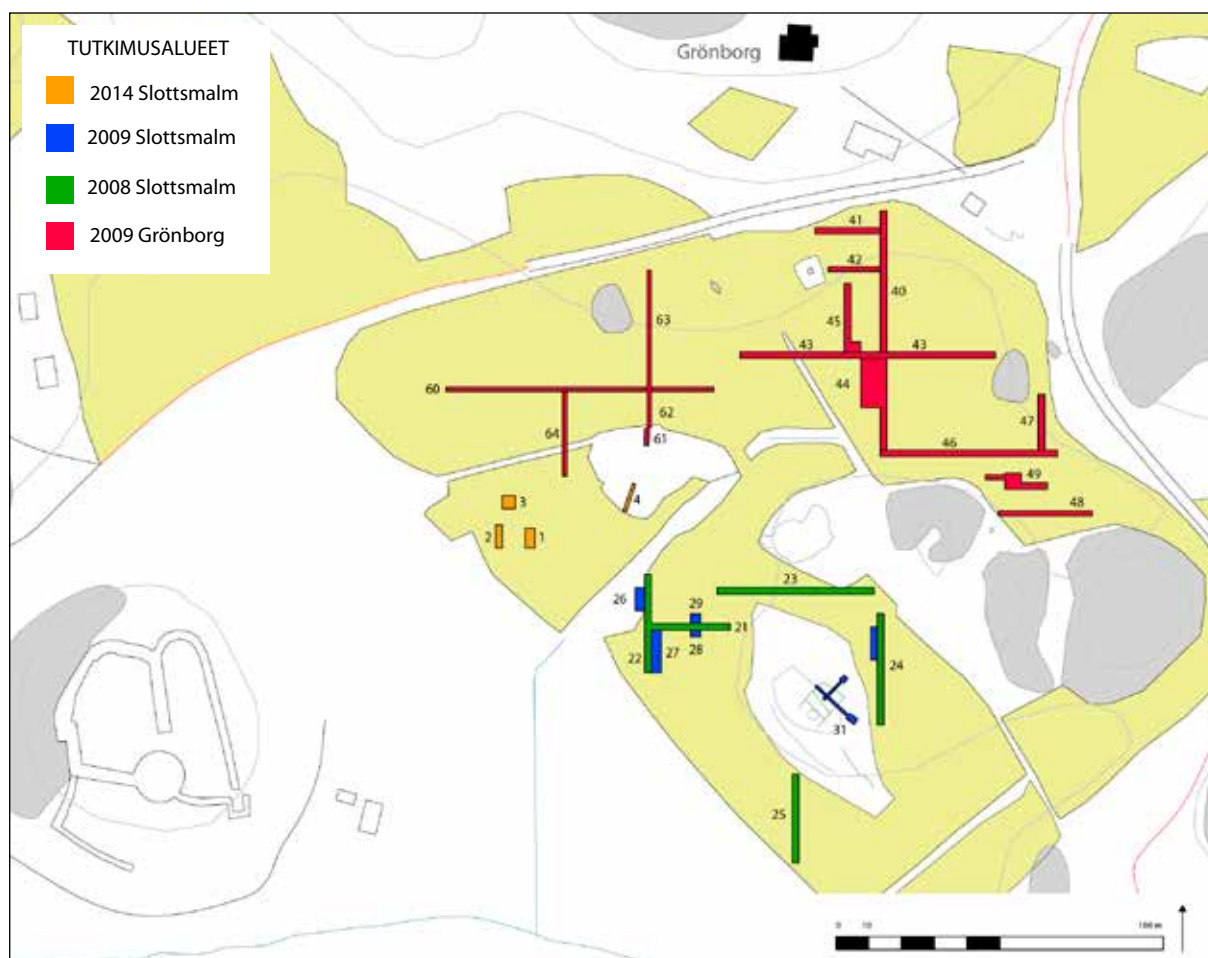
Historiallisessa kartta-aineistossa on säilynyt tietoa myös Raaseporin linnan ympäristön, erityisesti nykyisin Stallholmenina ja Slottsmalmenina tunnettujen alueiden muinaisjäännöksistä. Anders Mörnin kartassa vuodelta 1728 nykyinen Stallholmen on liitetty varsinaiseen linna-alueeseen, ja Mörn kertoo kartan selitysosiossa nykyisen Slottsmalmenin alueella olleen edelleen jäljellä "Raaseporin

kaupunkiin" liittyviä kiviraunioita. Nykyään Slottsmalmenilla on havaittavissa maan pinnalle kivi- ja maarakenteita lähinnä niittyalueen keskellä sijaitsevista kallio- ja metsäsaarekkeissa. Niitty- ja pelto-alueelta mahdolliset rakenteisiin liittyvät kivet on pääosin raivattu pois, mutta muokkauskerroksessa on edelleen runsaasti mm. tiiltä, kalkkilaastia sekä kalkkikiven kappaleita.

3.1 Vuoden 2014 tutkimusalueen kuvaus ja maankäyttöhistoria

Kesän 2014 tutkimusalue sijaitsee Slottsmalmenin länsiosassa, pienellä linnaa kohti työntyvällä niemekkeellä joka rajautuu länsi- ja eteläosastaan Slottsmalmenia ja Stallholmenia erottavaan alavaan kosteikkoon, ns. nuorempaan vallihautaan. Kaakkoisosastaan tutkimusalue rajautuu pieneen metsäsaarekkeeseen ja syvään pelto-ojaan jonka itäpuolella sijaitivat vuosien 2008–2009 Alla tiders Raseborg -hankkeen laajat kaivausalueet.

Historiallisen kartta- ja ilmakeuva-aineiston perusteella alue on ollut muokkaamatonta niittyä aina 2010-luvulle saakka. Alueen maastotutkimusten alkaessa keväällä 2014 kuitenkin havaittiin, että alueella on aivan parin viime vuoden aikana suoritettu kyntö jonka yhteydessä maasta on nostettu suuria kiviä metsäsaarekkeille ja kynnetyt alueen reunamille.

Kuva 2: Yleiskartta tutkimusalueesta.

Kuva 3: Tutkimusalue ennen kaivausten alkua.

Tutkimusalueen pohjoisreunalla sijaitsee matala suunnikkaan muotoinen painanne, jonka eteläreunalle avattiin yksi vuoden 2014 kaivausalueista. Nykyään painanne muodostaa pellon keskelle puiden peittämän saarekkeen, jonka pohjalle kertyy keväällä sekä runsaiden sateiden jälkeen vettä. Painanteen alkuperä ja ikä ovat epäselviä, kyseessä saattaa olla keinotekoinen lampi.

Painannetta ei ole merkitty vanhimpiin aluetta kuvaaviin karttoihin, ja nykykartallekin se on merkitty pelkästään pellon keskellä olevaksi saarekkeeksi. Kartta-aineiston perusteella painanteen ikää tai alkuperää ei siis pystytä määrittämään. 1930-luvulta peräisin olevia ilmakuvia stereoskooppisesti tarkasteltaessa painanne erottuu hyvin heikkona pellon keskellä olevana korkeusanomaliana. Kuvien perusteella painanteen muodosta ja syvyydestä on mahdotonta sanoa tarkasti mitään, mutta kuvat paljastavat että vielä 1930-luvulla painanteen alue on ollut puuton.

4 TUTKIMUSMENETELMÄT

Tarja Knuutinen & Maija Holappa

4.1 Maatutkaus

Vuosina 2008–2009 Slottsmalmenin tutkimuksissa saatiin hyviä kokemuksia maatutkauksen käytöstä sekä kaivausalueiden sijoittamista ohjaavana että kaivaushavaintojen tulkintaa tukevana menetelmänä (Knuutinen 2012). Koska vuoden 2014 tutkimusalueen luonnollisen geologian ja kulttuurikerrosten uskottiin olevan hyvin samankaltaisia kuin aiempina vuosina tutkitulla alueella, päätettiin tutkimusalueella suorittaa ennen kaivausten alkua koko alueen kattava maatutkaus.

Maatutkaus toteutettiin yhden päivän aikana 2.5.2014. Tutkausajankohta pyrittiin valitsemaan siten, että routa oli jo ehtinyt sulaa ja maaperän vesiolosuhteet tasoittua lumien sulamisen jälkeen. Itse maatutkauspäivän aamuna maan pinta oli hieman jäinen ja tutkauksen aikana satoi ajoittain räntää, mutta tutkaustulokseen sääolosuhteilla ei ollut merkittävää vaikutusta.

Tutkaukseen osallistuivat Tarja Knuutinen, Maija Holappa, Elina Terävä ja Georg Haggrén Slottsmalmenin tutkimusryhmästä sekä Wesa Perttola Helsingin yliopiston arkeologian oppiaineesta. Tutkaus suoritettiin Helsingin yliopiston arkeologian oppiaineen maatutkalaitteistolla, Radar Systems Inc:in 500 MHz antennilla. Slottsmalmenin aiempien maatutkakartoitusten ja alueella olevien mahdollisesti paksujenkin kulttuurikerrosten vuoksi päätettiin käyttää 500 MHz antennia, jonka erotuskyky pienten maanalaisten kohteiden osalta on heikompi mutta syvyyssulottavuus parempi kuin 900 MHz antennin.

Kuva 4: Maautkausta tekemässä Elina Terävä, Tarja Knuutinen ja Wesa Perttola.
Kuva: M. Holappa.

Maatutkatun alueen kokonaispinta-ala oli 1320 m². Tutkaus suoritettiin 0,5 m linjavälein, yhteensä tutkauslinjoja oli 62 kappaletta. Lisäksi päätutkausalueen ulkopuolelle vedettiin kaksi pitkää erillistä tutkauslinjaa, toinen päätutkimusalueen pohjoispuolella sijaitsevan matalan painanteen, mahdollisen keinotekoisen lammen, poikki, toinen painannetta ja tutkimusalueen itäpuolella sijaitsevaa pelto-ojaa erottavan maakannaksen poikki.

Tutkausdatan jälkikäsitteystä ja analysoinnista vastasi Tarja Knuutinen yhdessä Wesa Perttolan kanssa. Jälkikäsitteily tehtiin Helsingin yliopiston arkeologian oppiaineen laitteistolla ja ohjelmistolla (Prism2, Voxler). Analyysia varten tutkausprofileista tuotettiin ns. *timeslice*-kuvia, joiden avulla aluetta voidaan tarkastella kolmiulotteisesti.

Maatutkausaineistoa uudelleenanalysoitiin myös kaivaustutkimusten jälkeen, jolloin tuloksin pöytätyö hyödyntämään kaivaushavaintoja. Samalla korjattiin maatutkausaineistosta tuotettujen *timeslice*-kuvien alustavan analyysivaiheen syvyystietoja, jotka osoittautuivat kaivausten aikana virheellisiksi. Maatutkaustulokset ja niihin perustuvat tulokset on esitetty erillisessä raportissa (liite 7).

4.2 Mittausdokumentointi

Tutkimusten mittausdokumentoinnista vastasi Maija Holappa. Mittausdokumentoinnissa käytettiin Helsingin yliopiston arkeologian oppiaineen Topcon IS ja Geodimeter 600 -takymetrejä.

Mittauksissa hyödynnettiin alueelle jo vuosien 2008–2009 tutkimushankkeen aikana Raaseporin kaupungin toimesta tehtyä kiintopisteverkostoa. Alun perin KKJ2 (1996) -koordinaatistoon tehdyt kiintopisteet käännettiin kesän 2014 tutkimuksia varten ETRS GK24 -koordinaatistoon, jota käytettiin kaikissa kesän 2014 mittauksissa. Kiintopisteverkostoa laajennettiin kesän 2014 tutkimuksia varten sekä Slottsmalmenin alueella että päälinnan ympäristössä. Samalla parannettiin vanhojen kiintopisteiden merkintöjä ja uudet kiintopisteet dokumentoitiin (liite 8).

Kenttätutkimuksissa käytettiin vanhaa N60-korkeusjärjestelmää.

4.3 Kaivaustutkimus ja dokumentointi

Slottsmalmenin kaivaus toteutettiin sovellettuna stratigrafisena kaivauksena siten, että kaikki kerrokset kaivettiin itsenäisinä kokonaisuuksina mutta sekä kaivamisessa että dokumentoinnissa hyödynnettiin teknisiä tasoja. Kaivausmenetelmän valinnalla pyrittiin helpottamaan kaivajien – Hangon kesäyliopiston kaivauskurssilaisten sekä Helsingin yliopiston Kaivaus II –kurssilaisten – työn ohjaamista. Käytännössä menetelmä on myös todettu toimivaksi historiallisen ajan maaseutukohteiden suhteellisen ohuita ja pienialaisia kulttuurikerroksia kaivettaessa (mm. Espoon Mankbyn kylätontti).

Dokumentointia varten alueille mitattiin ETRS GK24 –koordinaatiston mukainen ruudukko. Löydöt talletettiin stratigrafisista yksiköistä koordinaatiston mukaisissa 0,5 x 0,5 metrin ruuduissa lukuun ottamatta metallilöytöjä, lasia ja keramiikkaa jotka mitattiin paikalleen takymetrillä tarkempien levintätietojen saamiseksi.

Kunkin kaivausalueen dokumentoinnista ja raportoinnista vastasi yksi aluevastaava, lukuun ottamatta aluetta 2, jolla osan dokumentoinnista suorittivat Helsingin yliopiston arkeologian oppiaineen Kaivaus II –kurssia suorittaneet opiskelijat Tarja Knuutisen ja Maija Holapan ohjauksessa. Kaivausalueet dokumentoitiin piirtämällä ja valokuvaamalla sekä takymetrimittauksin. Kaikki kaivetut stratigrafiset yksiköt ja rakenteet dokumentoitiin erillisille dokumentointilomakkeille joilta tiedot on jälkityövaiheessa siirretty kaivausraportin liitteeksi (liite 3).

5 KAIVAUSALUEET

ALUE 1

Tarja Knuutinen & Maija Holappa

x = 6653248.0–6653254.0

y = 24480646.0–24480649.0

Kaivausalue 1 sijoitettiin tutkimusalueen keskiosassa lähelle maanpintaa kohoavan kallion eteläreunalle. Jo maatutkaus tarjosi tietoa kallion laajuudesta ja sijainnista, mutta kaivauksen avulla haluttiin selvittää tarkemmin kallion Raaseporinjoen puoleisen reunan muotoa ja alueen luonnollista topografiaa. Toukokuun alussa toteutetun maatutkauksen yhteydessä paljaalla kalliopinnalla havaittiin kynnön ylös nostamia tiilenkappaleita, mutta maatutkausaineiston perusteella kallion ympäriltä ei odotettu merkittäviä kulttuurikerroksia tai rakenteita.

Alueen 1 kaivamisesta vastasivat pääasiassa Hangon kesäyliopiston kaivauskurssilaiset joita ohjasi FM Hanna Kivikero. Alueen dokumentoinnista vastasivat Maija Holappa ja Tarja Knuutinen. Alueelta poistettiin pintamaata koneellisesti 27.5. ja lapioimalla kaivausten alkaessa 2.6. Mullan ja savensekaisen pintamaan paksuus oli alueen itäreunalla kallion läheisyydessä vain noin 10 cm, mutta alueen länsireunalla noin 30 cm. Heti pintamaan poiston jälkeen pystyttiin havaitsemaan aluetta leikkaavat luode-kaakko-suuntaiset auranjäljet, jotka olivat rikkoneet ja sotkeneet pintamaan alaisten kerrosten pintaa melko syvälle erityisesti alueen etelä- ja lounaisosassa missä pintamaan alainen kerros oli hyvin multavaa ja pehmeää. Sen sijaan alueen luoteisosassa kyntö oli vain paikoin ulottunut pintamultakerroksen alapuolelle.

Alueen pohjois- ja luoteisosassa pintamullan alainen kerros oli koostumukseltaan muutenkin eteläosaa tiiviimpi, kovempi ja savisempi. Tiivis, kuiva saven ja erittäin hienon hiekan sekainen kerros Y1-1 ulottui alueen itäreunassa olevalta kalliolta alueen halki luoteisnurkkaan saakka. Kallion länsipuolella kerros muodosti ohuen kovan kuoren joka peitti alueen eteläosasta heti pintamullan alta esiin tulleen peh-

Kuva 5: Alue 1 pintamaan poistamisen jälkeen. Alueen eteläosassa näkyvät paikalla suoritettujen kynnön aiheuttamat jäljet. Kuva: M. Holappa.

meämmän ja multavamman kerroksen Y1-3 pohjoisosaa. Alueen pohjois- ja länsireunoilla kerros sen sijaan oli hieman paksumpi. Kerroksen pohjoisosasta talletettiin hyvin vähän löytöjä, pääosa löytöaineistosta on peräisin kerroksen eteläreunalta. Koska kerros oli eteläosastaan hyvin ohut ja osittain kynnön rikkoma, on mahdollista että suuri osa kerroksen löytöaineistosta on alun perin peräisin sen alapuolisesta kerroksesta Y1-3.

Kaivausalueen eteläosan erittäin multava kerros Y1-3 peitti koko laajuudessaan noin puolet koko kaivausalueesta. Kerroksen pohjoisreuna kulki kaivausalueen halki kaakkoiskulmasta viistosti kohti luodetta. Kerroksen paksuus vaihteli kallion edustan muutamasta senttimetrinä alueen länsireunan noin 35 senttimetriin.

Koostumukseltaan kerros Y1-3 oli hyvin multava mutta epähomogeeninen, kerroksen sisällä oli tiiviimpiä, savisempia ja hiekkaisempia linssejä. Koko kerroksen alueella oli runsaasti tiilimurskaa ja palamatonta luuta, paikoin erittäin paljon selvinä keskittyminä. Kynnön rikkoma pintaosa oli väriltään tumman ruskea, mutta syvemmällä hiilen ja noen määrä lisääntyi ja kerros oli paikoin mustaksi värjäätynyt.

Pääosa alueen 1 kaikista löydöistä talletettiin kerroksesta Y1-3. Löytöaineistoon kuuluu runsaasti erilaisia esinelöytöjä – lasipikarin kappaleita, rahoja, keramiikkaa ja metalliesineitä ja esineen katkelmia – sekä erittäin paljon palamatonta luuta, jota talletettiinkin yli 6 kg osteologisia analyyseja varten. Kaikki kerroksen esinelöydöt ajoittuvat linnan toiminta-aikaan 1300–1500 -luvulle, modernit löydöt puuttivat täysin. Kerroksesta otettiin myös kaksi maanäytettä (nro 4 ja 6) makrofossiilista tutkimusta varten sekä pienen luuaineiston (mm. kalan ja linnun luut, suomet) tallettamiseksi. Toisesta näytteestä (nro 4) löytyi kuusenneulasia, toisesta ei löytynyt lainkaan kasvijäänteitä (kts. Makrofossiiliraportti, liite 6).

Y1-3 muistutti sekä koostumukseltaan että löytöaineistoltaan vuosina 2008–2009 Slottsmalmenin peltoalueella tutkitun maavallin päällä ja joen puoleisella sivustalla olleita jätekerroksia. Esinelöytöjen ajallinen jakauma sekä runsas palamattoman luun määrä viittaa siihen että myös Slottsmalmenin länsio-

san ranta-alueelle on tuotu jätettä joko linnasta tai muualta sen toimintaan kiinteästi liittyvästä paikasta pitkän ajan kuluessa. Kerros kaivettiin alueelta 1 pois kokonaisuudessaan lukuun ottamatta noin 2 m² laajuista aluetta kaivausalueen länsireunalla (kartta 2).

Kerrosten Y1-1 ja Y1-3 alta paljastui useita koostumukseltaan hieman vaihtelevia savikerroksia. Alueen keskiosasta tuli esiin erittäin tiivis ja kova vaalean ruskea, paikoin punertava savikerros Y1-2. Tiiviytensä ja paikoittaisen punertavan värin perusteella kerros vaikutti tulen tai kuumuuden kovettamalta ja kerros saattaa olla sen alapuolisen, lähes koko aluetta peittäneen savikerroksen Y1-6 pintaa joka on ollut tekemisissä tulen tai kovan kuumuuden kanssa. Aivan alueen eteläreunassa erottui kolmas savikerros Y1-7 ja alueen luoteiskulmasta väriltään tummemman hiekan ja saven sekainen yksikkö Y1-8.

Alueen kaivaminen päätettiin näiden savikerrosten pintaan lukuun ottamatta alueen eteläreunaa, jonne kaivettiin 0,4 metriä leveä profilioja eteläprofiilin dokumentointia varten. Eteläprofiilin perusteella kerroksen Y1-3 alapuolelta alkaa harmaa savi, joka ei kuitenkaan koostumukseltaan vaikuta alueen luonnolliselta pohjamaannokselta.

Kokonaisuutena kaivausalueella 1 tutkitut kulttuurikerrokset vahvistavat oletusta siitä, että Slottsmalmenilta vuosina 2008–2009 esiin tullut maapenger jatkuu Slottsmalmenin länsireunalle saakka. Alueella 1 kaivausta ei pystytty kesän 2014 kaivausten aikana jatkamaan jätekerroksen alaisten savikerrosten läpi ja siten todentamaan, onko jätekerroksen alla samankaltaisia täyttökerroksia kuin vuosina 2008–2009 kaivetuilla alueilla 21–22 ja 27–29.

Kuva 6: Alueen 1 eteläprofiili.

ALUE 2

Tarja Knuutinen

x = 6653248.0–6653255.0

y = 24480637.0–24480639.0

Kaivausalue 2 sijoitettiin paikalle, jossa toukokuun alussa tehdyn maatutkauksen perusteella tulkittiin olevan yksi tai useampia rakenteita. Alueella pystyttiin myös silmämääräisesti havaitsemaan aivan maanpinnan tasossa olevia suuria kiviä sekä painanteita, joista kiviä on mahdollisesti poistettu viime vuosina tapahtuneen maanmuokkauksen yhteydessä.

Alueen kaivamisesta ja dokumentoinnista vastasi kolme Helsingin yliopiston arkeologian oppiaineen opiskelijaa, jotka suorittivat 2.–13.6. välisenä aikana opintoihin pakollisena kuuluvan kaivaus II -kurssin. Opiskelijoiden työtä ohjasi Tarja Knuutinen yhdessä Maija Holapan kanssa. 13.–26.6. alueen kaivamisesta ja dokumentoinnista vastasi Tarja Knuutinen.

Pohjois-etelä -suuntaiselta alueelta kuorittiin pintamaa koneellisesti 27.5. Mullan ja saven sekaista pintamaata poistettiin 20–30 cm paksuudelta tasoon jossa alueen keskiosassa tuli vastaan selvästi ympäristöstä erottuva, palanutta kiveä ja tiilenmurusia sisältävä laikku. Alueen eteläosasta paljastui jo pinta-

Kuva 7: Alue 2 taso 1 ½ kynnön aiheuttamaa vahinkoa. Kuva: G. Haggrén.

maan poiston yhteydessä useita suuria kiviä jotka muodostivat karkeasti koillinen-lounas –suuntaisen rivin. Heti pintamaan poiston yhteydessä pystyttiin myös havaitsemaan alueella 2010-luvulla suoritettun kynnön aiheuttamat jäljet pintamaan alapuolisessa kerroksessa. Kyntö oli ulottunut pintamaan läpi ja auranjäljet erottuivat pintamaakerroksen alla maatumattomia heinänkorsia sisältävinä luode-kaakko –suuntaisina urina.

Varsinainen kaivaus aloitettiin 2.6. alueen puhdistuksella ja vaaituksella. Pintamaakerroksen alta paljastui kova ja tiivis, harmaa savi (Y2-1) jonka pintaa rikkoivat luode-kaakko -suuntaiset auranjäljet. Kerros peitti koko aluetta lukuun ottamatta alueen keskiosassa jo pintamaan poiston yhteydessä havaittua palanutta kiveä ja tiilimurskaa sisältävää pientä läikkää sekä alueen eteläpäädyssä sijaitsevien kivien ympäristöä, missä maa oli selvästi pehmeämpää ja irtonaisempaa (Y2-4). Savikerros oli koostumukseltaan melko homogeeninen, mutta siinä havaittiin merkittäviä kosteuseroja: alueen etelä- ja keskiosassa kerros oli hyvin kuiva ja kova, mutta alueen itä- ja pohjoisreunoilla selvästi kosteampi ja sen seurauksena pehmeämpi. Kosteuserojen havaittiin myöhemmin johtuvan alapuolisten kerrosten koostumuksesta.

Savikerros Y2-1 poistettiin, minkä jälkeen alueen keskiosasta alkoi hahmottua noin 1,5 x 1,5 metrin laajuinen tiilimurskasta ja voimakkaasti palaneesta kivistä koostuva, selvärajainen kerros (Y2-7) ja siihen liittyvä 4-5 suurehkoa luonnonkivistä muodostuva rakenne (R2-8), jonka päällä oli molemmin puolin saven ja mullansekaista maata (Y2-5 ja Y2-6). Sekä palokerros että sitä ympäröivät maakerrokset olivat alueella 2000- tai 2010-luvulla tehdyn kynnön vaurioittamia. Palokerrosta ympäröivien maakerrosten löydöt olivat keskiaikaisia, mm. punasavikeramiikkaa (KM 40002:165–173, 197–202), harmaa-savikeramiikkaa (KM 40002: 174, 203), kivitavaraa (KM 40002:195-196), kaksi lasipikarin palaa (KM 40002:204-205) sekä runsaasti rautaesineitä ja esineen katkelmia, joiden joukossa mm. kynttilänpidike (KM 40002:186), mahdollinen veitsi (KM 40002:193) ja varsijousen nuolenkärki (KM 40002:154). Osa löydöistä on todennäköisesti noussut kerroksiin kynnön mukana, mutta useiden rautaesineiden perusteella kerroksia on syytä pitää keskiaikaisena tai 1500-luvulle ajoittuvana.

Ympäröivien kerrosten poistamisen jälkeen palokerros Y2-7 erottui selvänä kumpareena. Kerros rajautui lähes ympyrän muotoiselle alueelle, jonka pohjoisosaa rajasi kolme suurehkoa linjaan asetettua luonnonkiveä. Palokerroksen eteläosa rajautui kooltaan hieman pienempiin kiviin. Kiveystä oli myös palokerrok-

sen länsipuolisella alueella. Palokerroksen eteläpuolelta, kerroksen Y2-6 alta esiin tuli likaisesta vaaleasta savesta koostuva kerros (Y2-10) joka rajautui länsiosastaan suuriin, karkeasti pohjois-eteläsuuntaisessa linjassa oleviin kiviin (R2-13). Alueen pohjoisosasta kerroksen Y2-5 alta tuli esiin saven ja mullan sekainen likamaakerros (Y2-9) sekä rakenteen R2-8 pohjois- ja länsireunaa kiertävä hiekkaisempi ja irtonaisempi likamaakerros (Y2-11).

Kuva 8: Alue 2, taso 3 työkuva. Pääosin palaneesta kivistä a tiilestä koostuvaa palo- ja romahduskerrosta Y2-7 poistetaan uunirakenteen R2-8 päältä. Kuva: T. Knuutinen.

Palokerros Y2-7 sijaitsi stratigrafisesti sitä ympäröivien kerrosten Y2-10, Y2-11 ja Y2-12 päällä, joten se kaivettiin pois ensimmäisenä. Kerros oli keskiosastaan noin 15 cm paksu, reunoilla huomattavasti ohuempi. Koostumukseltaan pääosin palaneesta ja murskaantuneesta tiilestä koostuva kerros oli hyvin epähomogeeninen, siinä oli paikoin suuria määriä paikoilleen palaneista kivistä peräisin olevaa kivi-murskaa sekä suurempia kiven- ja tiilenkappaleita. Löytöjä kerroksesta talletettiin hyvin vähän. Kerroksen eteläreunalta talteen otettiin joitakin tiilenkappaleita joissa oli säilynyt ehjiä, keltaisella lietemäisellä aineella silattuja pintoja ja yhdessä tiilessä mahdollista painannekoristelua (KM 40002:673). Lähes samasta paikasta talletettujen tiilenkappaleiden kanssa löytyi myös kaksi huonokuntoista Passglass -lasipikarin palaa (KM 40002:208-209). Sekä tiilet että lasipikarin sirpaleet löytyivät palokerroksen alta esiin tulleen, viiden suurehkon kiven muodostaman kivirakenteen eteläseinämän alueelta.

Palokerroksen alainen kivirakenne osoittautui muodoltaan suorakaiteen muotoiseksi. Rakennetta ei saatu kokonaan esiin, vaan sen itäosa jäi kaivausalueen itäprofiilin alle. Suurten maahan kaivettujen luonnonkivien muodostama rakenteen pohjoisreuna oli hyvin selvärajainen, sen sijaan rakenteen eteläreuna oli vaikeampi tulkintainen. Myös rakenteen eteläreunaa rajasi kaksi suurehkoa maahan kaivettua luonnonkiveä, mutta niiden eteläpuolella rakenne näytti jatkuvan pienempien kivien muodostamana puoliympyrän muotoisena ulokkeena. Eteläreunan alueella oli runsaasti palamatonta, selvästi rakenteen ylemmistä, tuhoutuneista osista romahtanutta kiveä johon alueella tehty kyntö oli osunut.

Kerroksen Y2-7 poistamisen jälkeen rakenteen eteläpuolelta tuli esiin kaivausalueen eteläosasta kerroksen Y2-6 alta paljastuneen savikerroksen Y2-10 raja. Likaisenvaalean saven pohjoisreuna muodosti

pienen "vallin" rakenteen R2-8 eteläreunalle. Savikerroksen länsireuna noudatteli alueen lounaisosassa sijaitsevien suurten kivien muodostaman rakenteen R2-13 linjaa. Idässä ja etelässä kerros jatkui profiileihin. Paksu ja erittäin tiivis savi poistettiin lapiolla. Kerros irtosi alemman kerroksen Y2-19 pinnasta suurina yhtenäisinä kakkuina, jotka hajotettiin lastalla mahdollisen löytöaineiston tallettamiseksi. Lisäksi tehtiin näytteenomaista seulontaa. Kerros osoittautui hyvin vähälöytöiseksi: Kerroksen pinnalta talletettiin yksi lyijykuula (ammus, KM 40002:217), mutta pääosa kerroksen löydöistä, erityisesti punasavikeramiikasta (KM 40002:221-223), oli peräisin sen pohjasta ja kuuluvat siten mahdollisesti alla olevaan kerrokseen. Kerroksesta otettiin yksi maanäyte (nro 5). Näytteestä löytyi rantaluikan siemeniä sekä kuusen neulasia (kts. Makrofossiiliraportti, liite 6).

Kuva 9: Alue 2, uunirakenteen R2-8 perustuskivet kaivettuna esiin palo- ja romhdukero-
roksen Y2-7 alta. Uunirakenteen pohjalla näkyvissä pääasiassa palaneesta kivistä ja hie-
kasta koostuva punainen kerros Y2-18. Kuvassa näkyy uunirakenteen R2-8 ja kuvan etu-
alalla sijaitsevan, rakennuksen lattiatasoksi tulkittun savipatjan Y2-10 stratigrafinen suhde:
Savipatjan Y2-10 pohjoisreuna muodostaa matalan vallin uunirakenteen reunaan, savi on
levitetty paikalle uunin rakentamisen jälkeen. Kuva: T. Knuutinen.

Jo kerroksen Y2-10 poistamisen yhteydessä kävi selväksi että savi on tarkoituksellisesti painettu tiiviiksi tasoksi rakenteiden R2-8 ja R2-13 rajaamalle alueelle. Osalle rakenteen R2-13 kivistä oli selvästi kaivettu perustuskuoppa Y2-10:n läpi. Muualta kerroksen alta esiin tuli hyvin kostea, tumma ja orgaanispitoinen kerros (Y2-19), mutta rakenteiden R2-8 ja R2-13 liittymäkohdassa sekä aivan alueen itäreunalla kerroksen alta paljastui toinen kerros samankaltaista savea (Y2-20 ja Y2-21). Rakenteiden R2-8 ja R2-13 liittymäkohdassa olevien kivien perustuskuopat näyttivät menevän myös niitä ympäröivän savikerroksen Y2-21 läpi.

Alueen eteläosassa kaivaminen pysäytettiin kerrosten Y2-19, Y2-20 ja Y2-21 pintaan lukuun ottamatta alueen eteläreunaa jonne kaivettiin 30 cm leveä profiilioja alueen eteläprofiilin dokumentointia varten. Profiilioja kaivettiin kerroksen Y2-19 sekä alueen lounaiskulman kerroksen Y2-6 läpi. Välittömästi kerrosten alta alkoi hyvin märkä ja löysä liejusavi jonka läpi profiiliojaan tihkui vettä. Profiiliojan itäreunasta esiin tuli kaksi pyöreää, halkaisijaltaan n. 20 cm kiveä, jotka olivat osittain liejusavikerrokseen uponneita. Kivet voivat olla osa luonnollista rantakivikkoa, mutta voivat myös kuulua paikalla olevaan rakenteeseen.

Kaivausalueen pohjoisosasta kaivettiin pois kerrokset Y2-9 ja Y2-11. Y2-9 muistutti koostumukseltaan päällä ollutta kerrosta Y2-5, mutta oli sitä vähälöytöisempi. Rakennetta R2-8 pohjoisessa ja lännessä ympäröivä kerros Y2-11 sisälsi jonkin verran nokea ja suurempia hiilipartikkeleita. Kerroksesta talletettiin löytöinä mm. punasavikeramiikkaa. Rakenteen R2-8 länsipuolelta kerroksen alta paljastui hajanaista kiveystä, joka todennäköisesti liittyy rakenteeseen R2-8.

Kerrosten Y2-9 ja Y2-11 poistamisen jälkeen kaivausalueen pohjoisosassa oli erotettavissa kolme erityyppistä kerrosta: Länsireunaa peitti tumma, koostumukseltaan epätasainen mullan, saven ja hiekan sekainen kerros (Y2-15). Kerroksen pinnalla oli jonkin verran tiilimurskaa sekä hiiltyneitä ja hiilittymättömiä puujäänteitä. Alueen koilliskulmassa Y2-15 alta pilkotti kellertävän harmaa savikerros (Y2-16). Kerros oli hyvin tiivis ja sen pinnalla oli yksittäisiä suurempia tiilenkappaleita. Y2-16:n ja rakenteen R2-8 välissä erottui toinen, kakkumainen vaaleanharmaa savikerros (Y2-17), joka muistutti alueen eteläosan savikerroksia Y2-10, Y2-20 ja Y2-21. Kyseessä on mahdollisesti rakenteeseen R2-8 liittyvä perustus- tai tasoitesavi, sillä yksi rakenteen kivistä oli tiukasti kiinni savessa. Alueen pohjoisosan kaivaminen lopetettiin kerrosten Y2-15, Y2-16 ja Y2-17 pintaan.

Alueen 2 kaivaminen kokonaisuudessaan puhtaaseen pohjamaahan ei kesän 2014 kenttätutkimusten aikana ollut ajankäytöllisesti mahdollista, joten kaivaminen päätettiin pysäyttää tilanteeseen josta kaivamista ja stratigrafisten havaintojen tekoa on helppo jatkaa paitsi alueella 2, myös mahdollisilla sen rajojen ulkopuolelle avattavilla kaivausalueilla. Alueelle jätetyt yksiköt ja rakenteet dokumentoitiin valokuvaamalla ja piirtämällä tasokarttaan 4. Myös alueen itä- ja eteläprofiilit valokuvattiin ja piirrettiin.

Kesän 2014 kaivaushavaintojen perusteella alueen 2 rakenteet ja kulttuurikerrokset muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden, todennäköisesti 1500-luvun puoliväliin ajoittuvan rakennuksen kulman. Rakenne R2-8 tulkittiin jo kaivausten alkuvaiheessa romahtaneen, mahdollisesti palossa tuhoutuneen uunirakenteen perustaksi. Uuninperustuksen lounaispuolella sijaitseva suurista kivistä koostuva rakenne R2-13 on todennäköisesti osa rakennuksen läntistä seinälinjaa, joka jatkuu alueen 2 eteläpuolelle. Rakenteiden R2-8 ja R2-13 sekä kaivausalueen itäprofiilin rajaamalta alueelta poistettu paksu savipatja Y2-10 tulkittiin rakennuksen lattiatasoksi. Myös Y2-10 näyttää jatkuvan kaivausalueen ulkopuolelle ainakin idässä, mahdollisesti myös etelässä.

Rakennuksen ajoitus perustuu kaivausten aikana tehtyihin esinelöytöihin. Löytöaineisto on kokonaisuudessaan ajoitettavissa linnan toiminta-aikaan, 1300–1500-luvuille, mutta pääosa esineistöstä (punasavikeramiikka, rautaesineet jne.) on vaikeasti tietylle vuosisadalle ajoitettavissa. Rakennuksen ajoittumiseen 1500-luvun puolivälin tienoille viittaa kuitenkin uunirakenteen romahduskerroksen Y2-7 alapuolelta löytyneet kaksi ns. Passglass-pikarin palaa. Löytöaineiston tarkempi analyysi voi tuoda vielä uusia perusteita rakennuksen ajoittamiseen.

Kuva 10: Alue 2, taso 4. Keskellä uunirakenne R2-8, oikealla etualalla rakennuksen seinän perustuskivet (R2-13). Lattiatasoksi tulkittu savipatja Y2-10 kaivettu pois, tasossa näkyvissä vaaleina läikkinä uunirakenteen eteläreunassa lattian mahdolliseen Y2-10:ä varhaisempaan vaiheeseen liittyviä savikakkuja (Y2-20, Y2-21). Kuva: T. Knuutinen

ALUE 3

Elina Terävä

Linnanmalmin länsiosan kaivausalueista pohjoisin oli 4 x 4 m suuruinen alue 3, joka laski länteen kohti keskiaikaisia rantakorkeuksia. Se avattiin paikalle, jossa oli maatutkauksen perusteella voimakas anomalia, mahdollinen rakenne. Alueen kaivamisesta ja dokumentoinnista vastasivat Elina Terävä ja Georg Haggrén. Kuten muillakin kaivausalueilla, käytettiin alueen 3 peltomullan poistoon kaivinkonetta. Konekaivuu pysäytettiin tiiviin, vaaleanharmaan savisen maan pintaan, jonka jälkeen pinta putsattiin ja se dokumentoitiin valokuvaamalla ja piirtämällä. Saven pinta käytiin läpi metallinilmaisimella ja tässä vaiheessa siitä löytyi mm. kaksi nuolenkärkeä (KM 40002: 283 ja 240), yksi hevosenkengän katkelma (KM 40002: 243).

Tasossa yksi havaittiin kolme eri yksikköä, Y3-1, Y3-2 ja Y3-3 sekä mahdollinen paalunsija, joka koostui tiiviiseen saveen pystyyn asetetuista lohkokivistä. Y3-1 ja Y3-3 kaivettiin dokumentoinnin jälkeen pois, samoin hiukan Y3-2:sta alueen koillisnurkasta Y3-1:n ja Y3-2:n rajan selvittämiseksi. Yksikkö Y3-2 oli tiivistä vaaleaa harmaata savea alueen keskiosassa. Yksikössä oli paikoitellen tiilimurskaa ja hyvin huonokuntoista palamatonta luuta (KM 40002: 601–608), minkä lisäksi siitä löytyi hiukan palanutta luuta (KM 40002: 487 ja 488), kuonaa (KM 40002: 346) sekä yksi rautanaula (KM 40003: 242). Y3-1 oli hiukan hiekkaisempaa ja Y3-3 hiukan nokisempaa savimaata. Myös Y3-1 osoittautui kaivaessa suurimmaksi osaksi tiiviiksi vaaleanharmaaksi saveksi ja sen rajoja suhteessa kerrokseen Y3-2 oli hyvin vaikeita erottaa. Y3-1:n löytömateriali oli hyvin samankaltaista Y3-2:n aineiston kanssa, sisältäen rautaa (KM 40002: 238–241), kuonaa (KM 344 ja :345), palanutta luuta (KM 40002: 485 ja :486), palamatonta luuta (KM 40002: 595–600) ja tiilenkappaleita. Lisäksi yksiköstä Y3-1 löytyi yksi käsituliaseen lyijyammus (KM 40002:237). Y3-3 oli vain ohut kerros Y3-2:n pinnalla, jonka löytöihin kuului muutama rautalöytö (KM 40002: 243 ja 244), yksi kuona (KM 40002: 347), palanutta luuta (KM 40002: 489–491), palamatonta luuta (KM 40002: 608 ja 609) ja hiukan tiilimurskaa. Vaikuttaa siltä, että kaikki kolme yksikköä olivat

osa samaa ilmiötä. Kerrosten tutkimisesta teki haastavaa toisaalta saven kuivuus ja toisaalta sen märkyys, mikä vaikeutti kaivamista, teki seulomisen mahdottomaksi ja hankaloitti ilmiöiden havaitsemista.

Tason 1 dokumentoinnin jälkeen myös mahdollista paalunsijaa R3-4 lähdettiin tutkimaan. Rakenteesta saatiin esiin vain pystyyn asetetut lohkokivet, mahdolliselle paalunsijalle kaivetun kuopan (KU3-6) rajoja oli mahdoton erottaa. Osittain tämä saattoi johtua siitä, että rakenne oli kaivettu tiiviiseen saveen ja myös kuoppaa täyttävä kerros Y3-5 oli tiivistä, vaaleanharmaata savea. Löytöinä mahdollisesta kuopan täytöstä lohkokivien keskeltä tuli yksi palanut luu (KM 40002: 492) sekä massaltaan tummanpunainen ja rapautuneen olinen

Kuva 11: Alue 3, alueen eteläreuna kaivettuna tasoon 2. Alueen kaakkoisosassa näkyvissä paksun savikerroksen Y3-2 alta paljastunut hyvin organispitoinen kerros. Kuva: T. Knuutinen.

kappale, joka luetteloiitiin kuonien joukkoon (KM 40002: 348). R3-4:sta piirrettiin yksi erillinen kartta tason 1 jälkeen, kun kivet olivat tulleet paremmin esiin. Varmuutta rakenteesta oli mahdoton todentaa, sillä paalunsijaan viittasi ainoastaan lohkokivien asettelu.

Y3-1:n ja Y3-3:n poiston jälkeen lähes koko aluetta peitti tiivis vaaleanharmaa savi Y3-2 lukuun ottamatta alueen luoteisnurkkaa, jossa maa oli hiukan hiekkaisempaa ja tummempaa. Koska nurkassa epäiltiin olevan mahdollisesti kuoppa, tehtiin luoteisnurkan maasta oma yksikkönsä Y3-11, joka dokumentoitiin tason 2 karttaan ja kaivettiin pois lastalla. Hiekkaisempi savikerros osoittautui kuitenkin melko ohueksi, eikä viitteitä kuopasta tai muusta selkeästä erillisestä, Y3-2:sta erottuvasta ilmiöstä saatu. Löytöinä Y3-11:sta tuli hiukan tiilenkappaleita sekä palamatonta luuta (KM 40002: 610).

Koska savikerros Y3-2 oli hyvin tiivistä ja hidasta kaivettavaa lapiolla, päätettiin alueen kaakkoisnurkkaan tehdä pieni koepisto ja tarkistaa, mitä saven alta tulee, ennen kuin sitä lähdettiin enempää kaivamaan. Koepistosta noin 7 cm kerroksen Y3-2 pinnan alapuolelta tuli esiin orgaaninen, maatumutta puuta ja nokea sisältänyt kerros, jollainen oli tavattu myös aiemmin Slottsmalmenin vuosien 2008–2009 kaivauksilta (Knuutinen, Haggrén, Heinonen, Kivikero & Terävä 2008; Knuutinen, Haggrén, Heinonen, Kivikero, Kunnas, Terävä & Åkerblom 2009). Koepiston ympäriltä sekä alueen keskeltä päätettiin kaivaa kerrosta Y3-2 pois, jotta nähtäisiin, jatkuuko kerros sinne asti. Alueen keskeltä kerrosta poistettiin 1 m² laajuiselta alueelta, mutta orgaanista kerrosta ei tavoitettu, vaan Y3-2:n alta tuli violetinharmaa, tiivis, kostea savi Y3-13. Yksiköstä talletettiin hiukan palamatonta luuta (KM 40002: 611). Koekuopan rajat ja Y3-13:sta pinta dokumentoitiin tason 2 karttaan.

Kaakkoisnurkasta Y3-2:n poistoa lapiolla jatkettiin lopulta länteen koko alueen mitalta 1 m x 4 m kokoinen alue, jotta seuraava kerros saataisiin paremmin esiin ja voitaisiin selvittää, oliko Y3-2:n pinnalla näkyvä kohde iso kivi vai kalliota. Kohde osoittautui lopulta kiveksi, joka oli painautunut orgaanisen kerroksen Y3-8 läpi ja osittain violetinharmaan saven Y2-9 pintaan. Kivi oli selkeästi liukunut hiukan alaspäin länteen viettävää rinnettä pitkin, sillä kiven juuressa itäpuolella oli erotettavissa tiiviimpää savea Y3-10, jonka raja Y3-8:n oli täysin kiven itäreunan muotoinen. Kiven länsireunalla Y3-8 taas ulottui kiven reunaan asti, mahdollisesti yksikkö oli jäänyt hiukan sen allekin. Kiven aiheuttama kuoppa nimettiin Ku3-12:sta ja sen sisällä oleva savi Y3-10:ksi.

Savikerros Y3-2 oli paksuudeltaan 10–40 cm. Sen poislapioinnin jälkeen alueen eteläreunasta piirrettiin kartta tasosta 2 ja se dokumentoitiin valokuvaamalla. Kaivetun osan itäpäästä tasossa 2 esiin tuli 2–10 cm paksuinen kellertävänvalkoinen kerros Y3-7, joka koostumukseltaan muistutti lähinnä hiekansekaislaastia. Kerros oli aluksi irtonainen ja hyvin rakeinen, mutta muuttui kuivuessaan kivikovaksi. Löytöjä kerroksessa ei ollut. Kerroksen alta tuli esiin maatumutta puuta ja paikoin hyvin nokinen, orgaaninen kerros Y3-8. Y3-7:n länsipuolella, suuren kiven itäpuolella Y3-2:n alla oli vaalean saven ja hiesun sekainen kerros Y3-14. Kerros erottui sen ympärillä ja alla olleesta orgaanisesta kerroksesta Y3-8 lähinnä siksi, että sen pinnassa oli tiilimurskaa ja palamatonta luuta (KM 40002: 612–614). Isosta kivistä länteen esiin tuli vaaleampi saven, hiesun ja hiekansekainen kerros Y3-15, joka peitti alleen halkaisijaltaan 5–15 cm suuruisia kiviä, joiden alta tuli esiin orgaaninen Y3-8.

Yksiköiden Y3-14 ja Y3-15 välissä kaivaminen pysäytettiin orgaanisen kerroksen Y3-8 pintaan, mutta profilia tarkastellessa vaikutti siltä, että kerroksen päällä, Y3-2:n alla on saattanut olla melko ohut vaalea, hiekansekainen savikerros, joka on ulottunut Y3-14:sta Y3-15:sta reunaan saakka. Tätä ei kuitenkaan kaivaessa huomioitu, mahdollisesti maan kosteudesta johtuen.

Orgaaninen kerros Y3-8 otettiin kokonaan esiin ja se kattoi alueen eteläreunan Y3-15:sta läntisimpään rajaan saakka. Kerroksen pinta dokumentoitiin valokuvaamalla ja takymetrimittauksin, mutta sitä ei piirretty. Kerros kaivettiin lastalla ja osa siitä myös seulottiin. Orgaanisessa kerroksessa ainesosat olivat

jakautuneet epätasaisesti ja paikoin siinä oli hiilisempiä kohtia, paikoin taas maatunutta puuroskaa oli runsaammin. Puuroskan pinnalla oli paikoin muutaman senttimetrin paksuinen hiilikerros, minkä lisäksi koko yksikön pohja oli hiiltynyt. Yksikön pohjan hiilikerros oli hyvin ohut, paksuudeltaan vain 0,5-2 cm ja irtosi paikoin puuroskan mukana. Mitään löytöjä kerroksessa ei ollut, myös tiilimurska rajoittui kerroksen yläpuolella oleviin yksiköihin. Kerroksesta otettiin kaksi maanäytettä (nro 1 ja 2) mahdollisten makrofossiililöytöjen toivossa. Molemmista näytteistä löytyi kuusen neulasia (kts. Makrofossiiliraportti, liite 6).

Kerroksen Y3-15 itäpuolella savi Y3-2:n lähti sukeltamaan alaspäin melko jyrkästi ja sen alta tuli kostea, violetinharmaa savi Y3-9. Syvimmällä kohdalla alueen lounaisnurkassa Y3-9:n pintaan alkoi jo tihkua vettä alhaalta päin, joten Y3-9:n pinta lienee lähellä pohjaveden tasoa. Kun orgaaninen kerros Y3-8 kaivettiin pois, tuli Y3-9 esiin koko alueen eteläreunalta. Kyseessä on mahdollisesti sama kerros kuin alueen keskelle kaivetusta koekuopasta havaittu Y3-13.

Alueen 3 eteläreunan yksiköt – savikerros

Y2-3 ja sen alla oleva orgaaninen osittain maatuneesta puujätteestä koostuva kerros Y3-8 – ovat identtisiä Slottsmalmenin vuosien 2008–2009 kaivauksilta, alueilta 21 ja 28–29 tutkittujen maavallin alaisien kerrosten kanssa. Vuosina 2008–2009 orgaaninen kerros tulkittiin matalaan rantaveteen kertyneeksi puuroskaksi, joka on ennen maatumistaan jäänyt hapettomiin olosuhteisiin alueelle tuodun maamassan alle.

Alueen 3 kaivaushavainnot vahvistavat edelleen tätä tulkintaa luonnollisesti keskiaikaisen vesirajan liikkeiden seurauksena muodostuneista rantakerrostumista jotka ovat ennen maatumistaan jääneet hapettomiin olosuhteisiin paksun savikerroksen alle. Savikerroksen Y3-2 muodostumisprosessi on alueen 3 kaivaushavaintojen perusteella epäselvä. Kyseessä voi olla alueelle luonnollisesti esimerkiksi voimakkaan vedenpinnan nousun seurauksena kasautunut kerros. Koska sekä kerroksen pinnalta että sen alta, kerroksen Y3-14 pinnasta löytyi tiilimurskaa ja palamatonta luuta, on kuitenkin todennäköistä että kyseessä on paikalle tarkoituksellisesti tuotu savikerros. Samaan muodostumisprosessiin viittaa myös kerroksen paksuus ja se, että se koostui varsin puhtaasta savesta eikä orgaanisipitoisesta saviliejusta.

Kohdassa, missä Y3-2 lähti sukeltamaan alaspäin, on saattanut olla keskiaikainen rantapenger jonka reunalta vesi on ilmeisesti kasannut hajanaisia kiviä ja hienompaa maa-ainesta (Y3-15) noin 30–40 cm levyiselle vyöhykkeelle. Myös orgaaninen kerros Y3-8 rajautuu mahdollisen rantapengerin itäpuolelle. Myös hieman idempänä ja korkeammalla suhteessa mahdolliseen rantapengeriin nähden sijaitseva Y3-14 voi olla veden liikkeiden seurauksena muodostunut kerros, mutta sen pinnalta löytynyt tiilimurska ja palamaton luu viittaavat sen liittyvän ennemmin varhaisimpaan ihmistoimintaan rantavyöhykkeellä. Samaan aktiviteettivaiheeseen liittyy myös kerroksen länsipuolella sijaitseva suuri kivi.

Kuva 12: Alue 3, taso 2.5. Alueen lounaisosasta Y3-15 alta paljastunut kiveys ja yksikkö Y3-8. Kuva: E. Terävä.

ALUE 4

Maija Holappa

X = 6653259.3–6653267.7

Y = 24480675.9–24480679.8

Alue sijoittuu vuoden 2014 tutkimusalueen pohjoisreunalla sijaitsevan painanteen, mahdollisen keinotekoisien "lammen" eteläreunalle. Muista alueista poiketen kaivausalueetta ei sijoitettu pääilmansuuntien mukaisesti, sillä alueen topografia ja puusto estivät sen. Lisäksi tavoitteena oli selvittää painanteen reuna-alueen stratigrafiaa ja mahdollisia vallirakenteita, minkä vuoksi alue nähtiin parhaaksi avata kohtisuoraan painanteen keskustaan nähden. Alue on siten SW-NE -suuntainen ja kooltaan 1 x 9 metriä. Alue jaettiin 1 x 1 metrin suuruisin ruutuihin jotka nimettiin etelästä pohjoiseen numeroilla 101–109. Tämän lisäksi ruudut jaettiin neljännesruutuihin löytöjen talteenottamiseksi ja ne nimettiin kirjaimilla A–D siten että ruudun SW neljännes on A, NW on B, NE on C ja SE on D.

Kuva 13: Alue 4, taso 2. Alueen itäpäätyä peittävä Y4-2. Painanteen reunavallin kohdalla hajanaista kiveystä ja hiiltyneitä puujäänteitä. Kuva: T. Knuutinen.

Painanteen vastakkaiselle reunalle vuonna 2009 avatusta pienestä kaivausalueesta (ks. Kuva 2, alue 61) löydettiin mahdollisesti painanteen reunavallin tukena ollut pystypaalutusta ja samankaltaisten rakenteiden löytymistä pidettiin mahdollisena myös alueelta 4.

Alueen eteläosa on tasainen mutta alueen keskiosasta lammikon reuna viettää alaspäin pohjoista kohden. Ennen pintamaan poistoa alueen korkeus vaihteli 3,06 m mpy alueen eteläreunassa ja 2,10 m mpy pohjoisreunassa. Pintamaa poistettiin kaivinkoneella 27.5. ja maakasat tarkistettiin metallinpaljastimen avulla mahdollisten löytöjen varalta. Kaivausalueen matalimpaan osaan, alueen pohjoispäätyyn nousi vettä heti pintamaan poiston jälkeen estäen kaivausten etenemisen ruuduissa 108 ja 109.

Tasossa 1 oli havaittavissa kaksi savikerrosta; eteläosan kerros Y4-1 ja pohjoisosan kerros Y4-2. Kerros Y4-1 oli väriltään ruskean harmaa kova ja tiivis savikerros jossa oli runsaasti tiilen fragmentteja. Kerros Y4-2 sijaitsi alueen pohjoisosassa missä topografia viettää voimakkaasti alaspäin kuopanteen pohjalle. Se oli väriltään tumman harmaa hiekansekainen savikerros. Tasossa 1 kerroksia erotti vaaleankeltainen kova saven ja hiekan sekainen maaläikkä joka ei kuitenkaan ollut yhtenäinen ilmiö, minkä vuoksi sitä ei määriteltä omaksi yksikökseen.

Tasossa 2 ei yksiköissä tapahtunut muutoksia, mutta alue päätettiin dokumentoida kerroksen Y4-2 pohjoisosasta löydettyjen puujäänteiden vuoksi. Puujäänteet olivat kuitenkin yksittäisiä ilmiöitä, eivätkä ne muodostaneet selkeää rakennetta. Osa puista oli luonnollisia maahan kaatuneita ja saveen uponneita puita. Dokumentoinnin jälkeen puut poistettiin. Alueen eteläpäähän tehtiin koekuoppa ruutuun 101, mikä ei paljastanut rakenteiden jäänteitä tai kulttuurikerroksiin viittavia merkkejä. Tämän vuoksi kaivaustutkimukset keskitettiin alueen keskiosaan ruutuihin 105–107, jossa oli nähtävissä hajanaista kiveystä.

Tasossa 3 on kaivausalueen pohjoisosaa peittänyt yksikkö Y4-2 kaivettu kokonaisuudessaan pois ruuduista 105–107. Sen alta paljastui kuopanteen alareunassa mahdollinen puhdas pohjasavi Y4-3. Kuopanteen yläreunasta paljastui hajanaisista kivistä koostuva mahdollinen vallitai seinärakenne R4-5. Rakenteen eteläpuolella kuopanteen yläreunassa oli irtonainen saven ja hiesun sekainen kerros Y4-6, ja alareunaa peitti paljon tiiltä sisältävä kerros Y4-4. Yksikkö Y4-6 oli ohut linssimäinen mahdollinen saven valumakerros tms. luonnollinen löydötön kerros. Rakenne R4-5 oli kapea kaivausalueen poikki kaakko-luoden -suunnassa kulkenut hajanaisista kivistä koostuva rakenne, joka oli pahoin tuhoutunut. Erikokoisia luonnonkiviä oli ladottu vihreänharmaaseen savikerrokseen, jota löytyi kivien välistä ja niiden alta.

Kuva 14: Alue 4, taso 3. Alueen keskiosan hajanainen kivirakenne R4-5. Kuvassa sen yläpuolella tumma savikerros Y4-4 ja alapuolella Y4-6. Kivien välissä näkyvissä vihertävän harmaa savi. Kuva: M. Holappa.

Yksiköiden Y4-6 ja R4-5 alta paljastui mustaruskea Y4-4, joka tasossa 3 oli havaittavissa myös rakenteen R4-5 pohjoispuolella. Kerroksessa Y4-4 oli paikoitellen hiilen/noen keskittymiä ja se sisälsi aiempiin kerroksiin nähden enemmän löytöaineistoa lähinnä tiilifragmentteja, kuonaa ja rautaesineitä.

Kerros Y4-4 kaivettiin pois ja tasossa 4 sen alta paljastui vihreänharmaa kova savikerros Y4-7. Kerroksen pinta ja rajat olivat paikoitellen epäselvät ja sekoittuneet alla olevaan kerrokseen Y4-8, jonka pinnasta kerros irtosi laattamaisesti "savikakkuina". Tämä johtui siitä että rakenteen R4-5 kivet olivat osittain uponneet/poljettu kerrokseen Y4-7, mutta tämä yhteys oli havaittavissa vasta alueen länsiprofilin dokumentoinnissa. Y4-8 muistutti olemukseltaan kerrosta Y4-4; kerroksessa oli yhä tiilen fragmentteja, mutta muita löytöjä ei havaittu ja kerroksen alta paljastui mahdollinen puhdas pohjasavi Y4-3.

On mahdollista että Y4-7 on muodostanut kivirakenteeseen R4-5 kuuluvan perustuskerroksen tai jopa lattiatason. Sen päällä ollut kerros Y4-4 voi on mahdollisen rakennuksen käyttöön liittyvä kulttuurikerros. Rakenne R4-5 on kuitenkin pahoin tuhoutunut ja osa kivistä valunut kuopanteen reunaa alaspäin sekoittaen ympäröiviä kerroksia minkä vuoksi tarkempien havaintojen ja tulkintojen tekeminen vaatisi alueen laajentamista itään ja länteen. Myös alueelle heti kaivausalueen avaamisen jälkeen noussut vesi vaikeutti kaivausten suorittamista ja kerrosten tulkitsemista.

Kaivausalue 4 kaivettiin puhtaaseen pohjasaveen asti vain kahden metrin alalta. Metallinpaljastimen avulla havainnoitiin alueen eteläosaa, joka kertoi metallinlöydöistä ainakin ruutujen 101–103 alalta.

Alueen pohjoispäädystä, mahdollisen lammen pohjalta paljastui jo pintamaan poiston yhteydessä kimpastian vanteeksi tulkittu puuesine sekä tuohirullia, jotka jäivät alueelle nopeasti kohonneen veden alle. Tuohirullat pystyttiin tallettamaan, mutta tarkemmissa tutkimuksissa selvisi että puuvanne oli halkaisijaltaan suurempi kuin alueen leveys (1 m), eikä vannetta ollut mahdollista nostaa ylös ehjänä laajentamatta kaivausaluetta. Koska vanne jäi heti pintamaan poiston jälkeen veden alle eikä ollut siten tuhoutumisvaarassa, se päätettiin jättää paikoilleen (kts. Kuva 24).

6 LÖYDÖT

Elina Terävä & Georg Haggrén

Raaseporin Slottsmalmenin länsiosan kaivausten löytöaineisto kesäkuulta 2014 ylitti ennakko-odotukset. Vaikkei löytöjä ole kovin paljon, on aineistossa erilaisia arjesta kertovia löytöjä monipuolisesti. Löydöt on luettelointi Kansallismuseoon päänumerolle KM 40002 (KM 40002: 1-693). Löytöluettelo alkaa esinelöydöillä (:1-260), joiden perään on erikseen luettelointi kuonat (:261-:355), kalkkikivinäytteet (:356-:368), palaneet luut (:369-:504), palamattomat luut (:505-:615) sekä säästetty palanut savi ja tiilet (:616-:693). Muutama esinelöytöjen joukkoon luettelointi rauta (:74 ja :216) paljastui röntgenkuvissa kuonaksi, eikä niitä ole siirretty esinelöytöluettelosta kuoniin. Joitakin metallinilmmaisimella pintamaakasoista löytyneitä esineitä, lähinnä nautoja, vartaita ja kuonaa, ei säästetty, vaan niistä on tehty erikseen poistettujen löytöjen luettelo (1-26). Luettelossa on mukana myös yksi puufragmentti (14), jonka identifiointi on niin epävarmaa, ettei sen konservointi ja säästäminen koettiin tarpeelliseksi. Lisäksi poistettiin yksi hevosenkenkänaula (13), yksi naula (15) ja yksi epämääräinen varras (16), jotka löytyivät jälkityövaiheessa savien ja tiilien joukosta siinä vaiheessa kun niiden konservointiin saaminen oli jo mahdotonta ja ne olivat niin huonokuntoisia, ettei säästäminen olisi ollut mielekäästä.

Löydöistä piit, kvartsit, kuona, luut, palanut savi ja tiilenkappaleet talletettiin yksiköittäin, yleensä 0,5 x 0,5 m suuruisissa karttakoordinaatiston mukaisissa ruuduissa. Kaikki metallilöydöt, keramiikat, lasit ja muut esineet pyrittiin mittaamaan paikalleen takymetrillä. Kaivettu maa tarkistettiin seulomalla 5 x 5 mm seulalla lukuun ottamatta pintamaata sekä alueen 3 savisia yksiköitä, jotka eivät menneet seulasta läpi. Maakasat käytiin kuitenkin läpi sekä silmämääräisesti että metallinilmmaisimella. Kaivaushenkilökunnan lisäksi apuna maakasojen metallinpaljastintutkimuksissa olivat mukana alan harrastajat Ilkka Penttinen ja Antti Hirvinen useampaan otteeseen kaivausten aikana.

Kaikki vuoden 2014 säästetyt metallilöydöt on röntgenkuvattu Löytö Oy:n toimesta *konservointikoululla Metropolias*. Kuparilejeeringeistä ja tina/lyijy-seoksesta valmistetut löydöt on konservoitu, samoin osa rautalöydöistä. Löytöjen konservoinnista on vastannut *Löytö Oy (Anna Lehtinen ja Sari Pouta)*. Erityishuomiota herätti, että alueen 2 metallilöydöt olivat hyvin huonokuntoisia, johtuen todennäköisesti maan kosteudesta.

Esinelöydöt on luettelointi ensin alueen, sitten yksikön, materiaalin ja lopulta ruudun perusteella. Poikkeuksena ovat esinelöytöluettelon loppuun luetteloidut kaksi alueen 2 löytöä (:259 ja :260), jotka olivat eksyneet esinelöytöjen luettelointivaiheessa väärien löytömateriaalien joukkoon ja sijoitettiin siksi esinelöytöluettelon loppuun. Metallilöydöt on punnittu ja mitattu ennen konservointia. Esinelöydöistä on mitattu yleensä suurimmat halkaisijat tai oleellisiksi katsotut mitat, jotka on erikseen mainittu luettelossa. Nautoista on mitattu pituus sekä kannan halkaisija. Niistä nautoista, joiden vartaat ovat taipuneet, on pyritty arvioimaan nautan pituus suorana.

Rahoja Slottsmalmenin länsiosan kaivausaineistoon kuuluu neljä (:1, :30, :32 ja :113), minkä lisäksi alueelta 1 löytyi yksi hyvin huonokuntoinen ja hajonnut ns. kruunupääbrakteaatti (:31). Kolme löydetyistä rahoista on alueelta 1 ja ne ovat kaikki gotlantilaisia

Kuva 15: Gotlantilainen auro (:32).

aurtoja ("gootteja") vuosilta 1340–1400. Niissä toisella puolella on lilja-leima ja toisella lammas ja viiri. Kruunupääbrakteaatti (:31) ja toinen, hyvää hopeaa ollut raha (:32) löytyivät aivan läheltä toisiaan alueen 1 yksiköstä Y1-3, myös toinen gotlantilainen raha löytyi samasta yksiköstä (:30) ja kolmas metallinilmaisimella alueen 1 pintamaakasasta (:1). Hyvin paljon kuparia sisältävä ruotsalainen raha (:113) löytyi alueelta 2 yksiköstä Y2-1. (Ehrnsten 2014.) Vuosina 2008–2009 Slottsmalmenilta on löytynyt yksi kruunupääbrakteaatti 1300-luvun lopulta ja yksi gotlantilainen aurto, lisäksi yksi S-brakteaatti 1400-luvulta, kuparisterlinki n. vuodelta 1422, yksi visbyläinen killinki vuodelta 1523 ja tarttolainen piispa Johannes V Blankenfeldin penninki ajalta 1518–1527 (Knuutinen & al. 2008 ja 2009). Linnalta sen käyttöaikaisia rahoja varhaisemmissa tutkimuksissa on löytynyt 35 kappaletta, joista monet Liivinmaalta (Ehrnsten 2014).

Rahojen ohella saatiin myös muutamia muita, hauraita jalometallilöytöjä. Alueen 1 yksiköstä Y1-3 löytyi neljä fragmenttia koristeheloituksesta tms. (:33), joka koostuu pienistä, pyöreistä, yhteenliitetyistä kupe-rankoverista levyistä. Kahden tällaisen "kupin" pohjassa on pienet reiät ja niiden kaikkien sisäpinnoilla on kultaus tms. Samasta yksiköstä talletettiin pieni pyöreä hela (:34), jonka pintaan on kohokuvioitu pyöreistä palloista koostuva 8-terälehtinen kukka ja reunaa kiertävä kohoura. Helan pinnalla on erikoinen, punertava pinnoite ja kukan vastakkaisilla puolilla kaksi pientä reikää.

Erikoisen löydön teki Antti Hirvinen alueen 1 täytöstä kaivausten jälkeen metallinilmaisimella: kyseessä on pronssisormuksen katkelma (:100), jossa on osittain murtunut, kuusikulmionmuotoinen levy ja osa sormuksen varrasta säilynyt. Alun perin luultavasti soikean levyn reunoja kiertää neliönmuotoisella punsselilla tehty pistemäinen kuusikulmio ja sama pistekoristelu kiertää sormuksen renkaan keskellä. Levyn keskellä on ristikuvio, jossa sakarat on tehty neliönmuotoisella punsselilla pistekoristeluna, ristin keskellä on yksi rengas ja ristin sakaroiden päissä kolmesta renkaasta koostuva apilanmuotoinen koriste. Levyn takapinnalla on pistekuvioiden muodostama viiva. Sekä koristelukäytännön että muotoilun osalta sormuksen lähimmät vastineet ovat viikinki- ja ristiretkiaikaisia, mutta poikkeuksellista Slottsmalmenin sormuksessa on sen ristikuvio. (vrt. esim. Stenberger 1947.)

Alueen 1 täytöstä löytyi myös mahdollinen pronssiastian reunapala (:101), jonka reuna on suora ja ulospäin profiloitu. Saman alueen yksiköstä Y1-3 löytyi nelikulmaisen helan pää (:34), jonka yksi sivu on murtunut pyöreän niitinreiän kohdalta, yksi sivu hiukan taipunut ja sitten mahdollisesti murtunut. Alueen 1 pintakerroksesta löytyi myös yksi kupariseoksesta valmistetun varrasmaisesta esineen katkelma (:2) ja Y1-3:sta yksi mahdollisesti pronssilevystä taivutettu lieriö (:36). Lisäksi Y1-3:sta löytyi pronssilevyjen fragmentteja (:36 ja :37), jotka voivat olla heloista tai muista esineistä. Myös alueelta kaksi löytyi kaksi pronssilevyn fragmenttia yksiköistä Y2-5 (:136) ja Y2-6 (:177). Alueen 3 pintakerroksesta löytyi yksi kaarevaksi taivutettu pronssilevy (:235) ja alueen täytöstä metallinilmaisimella yksi levyn fragmentti (:245).

Tunnistettavia ja Slottsmalmenille tyypillisiä lyijylöytöjä aikaisemmistakin tutkimuksista ovat käsituliaseiden ammuksat, joiden halkaisijat ovat 12–15,5 mm. Yksi näistä löytyi alueen 1 täytöstä kaivausten jälkeen (:102), yksi alueen 2 yksiköstä Y2-10 (:217) ja yksi pyörähti esiin alueen 3 yksiköstä Y3-1 savesta (:237). Yhdessä ammuksessa (:102) on pinnalla valu-ura ja tasai-

Kuva 16: Pronssisormus, jossa ristikuvio (:100).

nen jalka ja yhden kuulan (:237) pinta on hyvin epätasainen, ikään kuin pieniä kuoppia täynnä. Lisäksi alueen 1 pintakerroksesta löytyi yksi huonokuntoinen, lyijy-/tinaseoksesta valmistettu nappi tai niitti (:3). Alueen 2 yksiköstä Y2-5 löytyi yksi lyijylevy tms. (:137) ja yksi pitkänomainen, poikkileikkaukseltaan nelikulmainen pieni lyijynpala (:138), joka levenee keskeltä lyhyitä päitä kohden ja sen lyhyet päät vaikuttavat haarautuvan, mutta ne ovat osittain murtuneet. Myös yksiköstä Y2-6 löytyi pitkänomainen, levymäinen lyijynkatkelma (:178).

Suurin osa metallilöydöistä oli rautanauvoja tai niiden vartaiden katkelmia, joita löytyi kaikilta kaivausalueilta. Huomionarvoista on, että suurin osa nauloista on hevosenkengännauvoja, tavallisia taottuja nauvoja on selkeästi vähemmän ja niitä ei esimerkiksi alueelta 4 ole yhtään. Hevosenkengännauloissa on yleensä joko sienenmuotoinen tai kolmionmuotoinen tai hiukan nelikulmainen kanta, mutta joukossa on myös jääkengännauvoja, joissa pää on ristinmuotoinen tai toiseen suuntaan vinoneliön, toiseen suuntaan ristin tai kolmion muotoinen. Osassa nauloista vartaat ovat taipuneet koukkumaisesti, mikä saattaisi viitata vanhan tyyliiseen hevosen kengitykseen niin, että naulan koko vartaan ylimääräinen osa on pyritty lyömään takaisin kavioon katkaisematta sitä. Osassa nauloista vartaat ovat hyvin suorina, mikä taas saattaa johtua siitä, että ne ovat joko käyttämättömiä tai suoristuneet kun hevosenkenkää on irrotettu. (Wallander 1998: 226–227.) Hevosenkengän katkelmia Slottsmalmenilta löytyi kaksi, yksi keskiaikais-tyyppinen alueelta 3 yksiköstä Y3-3 (:243) ja yksi 1800–1900-luvuille ajoittuva alueen 4 pintakerroksesta (:247).

Naulojen lisäksi alueelta 1 löytyi yksi jyrävä niitti (:18), jonka kanta on kalotinmuotoinen, reunat kulmikkaiksi murtuneet, varras litteä ja katkennut. Alueen 2 yksiköstä Y2-2 löytyi pieni suorakulmionmuotoinen niitin kanta tai prikka (:132) ja yksiköstä Y2-5 huonokuntoinen raudankappale, joka voisi olla muotonsa puolesta niitin kanta (:148).

Linnan arkeen kuuluvista metalliesineistä aseisiin liittyviä ovat alueilta 2 ja 3 löytyneet neljä nuolenkärkeä. niistä kaksi on pitkäteräisiä, ruodollisia ns. taalalaisnuolenkärkiä, jollaisia on löytynyt aiemmissa tutkimuksissa linnalta 34, kolme sen ympäristöstä ja yksi pieni fragmentti Slottsmalmenilta ja yksi Häggkullenilta (Terävä 2014). Toinen kärjistä löytyi alueen 2 yksiköstä Y2-9 (:211) ja toinen alueen 3 savesta Y3-1 (:238). Alueen 3 savisesta yksiköstä Y3-1 löytyi myös holkillinen, melko kompakti ns. kansainvälistä tyyppiä oleva panssarinuolenkärki, jonka terä on rombinmuotoinen (:240). Holkillisia panssarinuolenkärkiä on aiemmin löytynyt linnalta ja sen lähiympäristöstä 22, Slottsmalmenin pelloilta kahdeksan ja Grönborgin pelloilta viisi (Terävä 2014). Lisäksi alueelta 2 yksiköstä Y2-5 löydettiin leveäteräinen holkillinen varsijousen nuolenkärki (:154), jollaisia on aiemmin löytynyt linnalta yksi ja Slottsmalmenilta yksi (Terävä 2014). Slottsmalmenilta löytyi myös yksi rautarengas (:48), joka kokonsa puolesta sopisi rengaspanssarin fragmentiksi. Panssarivarusteiden, myös rengaspanssarien osia on myös löytynyt aiemmin linnalta ja Slottsmalmenilta (Terävä 2014). Tämän kesän löytöaineistoon kuuluu myös yksi kookkaampi rautarengas (:54), joka voisi kokonsa puolesta sopia esimerkiksi kengän soljen kehäksi, mutta ennen konservointia esineen tarkempi identifiointi ei onnistu.

Kuva 17: Nuolenkärkiä ennen konservointia (:154, :238, :240)

Arkista metalliesineistöä löytyi Slottsmalmenilta enemmänkin. Alueen 1 pintamaakasasta talletettiin yksi rautalevystä lieriönmuotoon taivutettu kynttilänpidike (:14), josta lähtee varsi suoraan alaspäin, ja alueen 2 yksiköstä Y2-6 järeä kynttilänpidike (:186), jossa kulmikkaan, kynttilää varten taivutetun lieriön avoimelta sivulta alareunasta lähtee suorassa kulmassa seinän tm. rakoon työnnetty varras. Hauska yllätys alueen 3 pintamaakasasta metallinilmaisimella löydettyjen rautojen joukosta saatiin röntgenkuvista, kun tunnistamaton rautamöykky paljastu avaimeksi (:236), jossa on kolmihaarainen

Kuva 18: Alueelta 2 löytnyt kynttilänpidike ennen konservointia (:186).

lehti ja varren päässä pyöreä, koristeellinen lenkki. Myös alueen 2 pintamaakasasta löytyi mahdollinen avaimen päätylevy (:110). Puoliruodollisia puukkoja löytyi kaksi metallinilmaisimella kaivausten jälkeen, toinen alueen 1 täytöstä (:103) ja toinen alueen 2 täytöstä (:232). Alueen 1 puukko (:103) on siro ja sen terä on melko pieni, kärjessä hamara kaartuu alaspäin. Pitkä, päästä murtunut ruoto lähtee terän keskiosasta. Alueen 2 puukon (:232) terä on katkennut ja litteä ruoto lähtee terän keskeltä. Lisäksi alueen 1 täytöstä (:104) ja alueen 2 yksiköstä Y2-6 (:193) löytyi kaksi mahdollista veitsen tms. terän fragmenttia. Yksikön Y2-6 löydössä (:193) erottuu röntgenkuvassa yhdellä lyhyellä sivulla niitinreikä ja siitä lähtevä pitkittäinen ura. Kaksi ohuen vartaan katkelmaa yksiköstä Y1-3 voivat olla neulan fragmentteja (:77).

Alueen 1 pintakerroksesta löytyi U:n muotoon taivutettu mahdollinen sinkilä (:6). Yksiköstä Y1-1 löytyi myös poikkileikkaukseltaan nelikulmainen, jyrävä varras (:25), joka kapenee kumpaakin päätä kohden. Varras on hiukan kaarevasti taipunut ja sen koveralla pinnalla, lähes keskellä on litteä, kolmionmallinen uloke. Esine muistuttaa oven salvan osaa (vrt. Goodall 2011: 226–227). Toistaiseksi tunnistamattomia esineitä tai niiden katkelmia rautalöytöjen joukossa on useita. Kiinnostavimpia näistä on alueen 1 yksiköstä Y1-3 löytnyt, kahdesta poikkileikkaukseltaan nelikulmaisesta vartaasta koostuva T:n muotoinen esine (:78). Ylemmän vartaan päät taivutettu takaisin sen keskeltä lähtevää varrasta kohden niin, että T:n päihin muodostuu lenkit. Keskellä oleva varras kapenee kärkeä kohden. Alueen 1 täytöstä löytyi myös poikkileikkaukseltaan nelikulmainen varras (:105), jonka pää on litistetty ja taivutettu hiukan kolmionmuotoiseksi lenkiksi. Erikoinen kappale on myös alueelta 2 yksiköstä Y2-9 löytnyt poikkileikkaukseltaan nelikulmainen varras (:212), jonka toisesta päästä haarautuu suorassa kulmassa kaksi varrasta. Toinen näistä vartaista on poikkileikkaukseltaan pyöreä ja katkennut. Samasta yksiköstä löytyi myös poikkileikkaukseltaan nelikulmainen, jyrävä varras (:214), jonka kärki kapeampi ja taivutettu suorakulmaisesti. Muut esineiden fragmentit ovat vaikeasti identifioitavia ja osassa on röntgenkuvien perusteella niin vähän rautaa jäljellä, ettei esineiden konservointitakaan olisi apua identifioinnissa.

Erilaisia vartaita kesän löytöaineistoon kuuluu 37 kappaletta, joista 13 on alueelta 1, 19 alueelta 2, yksi alueelta 3 ja neljä alueelta 4. Osa on poikkileikkaukseltaan suorakulmaisista ja osa pyöreitä, osa suorista ja osa taipuneita. Monet näistä ovat nauhojen tai hevosenkenkänaulojen vartaita, mutta muitakin, toistaiseksi tunnistamattomia esineenkatkelmia joukossa voi olla, kuten yksikön Y2-6 litteä, varrasmainen esine (:194), joka levenee ja paksuneo toiseen, suoraan päähän, kapeampi pää on muodoltaan pyöreä. Mielenkiintoinen on myös yksiköstä Y1-3 löytnyt, poikkileikkaukseltaan nelikulmainen, toista päätä kohden levenevä varras (:58), jonka leveä pää on litistetty ja katkaistu tai isketty tasaiseksi. Esineen kat-

kelma voisi liittyä metalliesineiden valmistamiseen ja muistuttaa muodoltaan jonkinlaista talttaa (vrt. Goodall 2011: 14–15).

Mahdollisia nelikulmaisia rautaheloja löytöaineistossa on kaksi, yksi alueen 1 täytöstä (:106) ja yksi alueen 2 yksiköstä Y2-10 (:218). Alueen 2 hela (:218) on hyvin huonokuntoinen ja siinä on yhdellä murtuneella sivulla puolikas niitinreikästä. Lisäksi Slottsmalmenilta löytyi useita levymäisiä rautafragmenteja, jotka voivat olla heloista tai muista rautaesineistä. Yksi näistä on alueen 1 pintamaakasasta metallinilmäisimmällä löytyneet kolmionmuotoinen litteä rauta (:16), jossa on neljä pyöreäkantaista niittiä ja kaksi niitinreikää pienellä alalla. Kyseessä voi olla kiinni niitattu astian kahvan pää, kappale esimerkiksi hevosvarusteista tai suojavarusteista. Erikoinen löytö on pitkänomainen, jyrkät rautalevy (:81) alueen 1 yksiköstä Y1-3. Esineen toinen lyhyt pää on kaareva, toinen murtunut ja esine on keskeltä hiukan kapeampi. Röntgenkuvassa näkyvät hyvin esineen rakenteessa olevat halkeamat. Alueen 1 levyihin kuuluu yksi, jossa voisi olla leikatut reunat (:26). Muuten fragmentit ovat aika epämääräisiä, osittain taipuneita tai reunalta murtuneita.

Kaivauksilla löytyi myös jonkin verran sekä kivi- että punasavikeramiikkaa. Heti alueen 4 pintamaanpoiston yhteydessä löytyi pala Siegburgissa valmistetun kivisavikannun pohjasta (:249) ja myös alueelta 2 yksiköstä Y2-6 löytyi siegburgilaisen astian kylkipala (:196), jossa on astiaa kiertävä reliefinauhakoriste. Myös vuoden 2008 ja 2009 Slottsmalmenin kaivauksilla suurin osa löydetyistä kivisavikeramiikasta oli aikajaksolle 1350–1550 ajoittuvaa tuontia Siegburgista. Alueen 2 yksiköstä Y2-1 löytyi myös kivisaviastian kylkipala (:124), jossa on pätkä kahvaa säilynyt. Pala voisi olla ajalle 1400–1550 ajoittuvaa waldenburgilaista keramiikkaa. Lisäksi yksiköstä Y2-6 löytyi mahdollisesti raereniläistä keramiikkaa (:195), joka voisi ajoittua aikavälille 1475–1550. Kivisavikeramiikkaa löytyi myös kaivausalueelta 1 yksiköstä Y1-3 yksi pieni pala (:88).

Alueelta 1 löytyi vain kaksi selkeää, lyijylasitettua punasaviastian kylkipalaa (:20 ja :90), joiden lisäksi esinelöytöihin luettelointiin yksi epämääräinen punasavesta valmistettu kappale (:89), joka tosin voi olla tiilen fragmentti. Alueen 4 yksiköstä Y4-2 talletettiin pala mahdollisesti punasaviastian pohjan reunasta tai kulmikkaan profiloinnin kohdalta astian kyljestä (:253), jonka pinnalla on vihertävä lyijylasite. Loput punasavikeramiikasta löytyi alueelta 2 ja huomattavaa paloissa on, että suurin osa niistä on hyvin kuluneita. Kaksi yksikön Y2-1 karkeasekoitteista löytöä (:125 ja :126) ovat epämääräisiä ja niiden lisäksi yksiköstä punasaven joukkoon luettelointiin kappale, joka voi olla tiilen tai kaakelin reunasta (:127). Yksiköstä Y2-5 punasavikeramiikkaa löytyi kymmenen palaa (:165–:173), tosin näistä yksi on

Kuva 19: Kivisavikeramiikkaa (:124, :249)

Kuva 20: Kynsipainantein koristeltua punasavikeramiikkaa (:167).

hiukan epämääräinen (:165) ja kaksi melko paksua kappaletta (:170) voisivat olla ennemminkin peräisin kaakelistä tms. Toisessa näistä paloista on piparkakkumainen, sormin paineltu reuna ja toisessa palassa kaksi suoraa pintaa, joista toisella on tumma pinnoite. Erikoisempi astian kylkipala on ulkopinnaltaan tummentunut iso pala, jossa on neljä kynsipainannekoristetta (:167). Yksi Y2-5:n tänä vuonna löytyneistä paloista (:168) on massaltaan tiilenpunainen ja sen ulkopinnalla on röpelöinen, hiukan kellertävälaikukas lyijylasite. Samanlaisia paloja, kenties samasta astiasta löytyi myös yksiköistä Y2-6 (:199 ja :200) ja Y2-10 (:222). Hieman samantapaista keramiikkaa on löytynyt linnalta aiemminkin (KM 37154: 88), tosin linnan "*pajasta*" löytyneessä palassa on ulkopinnalla kirjoitusta. Yksikön Y2-5 löydöistä muissa ei ole selkeää lasitetta tai koristelua, vaan ne ovat pinnoiltaan melko karkeita – tosin yhden (:169) pinnalla voi olla lasitteen ja yhden paksun astian tai kaakelin palan (:173) pinnalla jonkin vaalean pinnoitteen jäämiä. Yksikön Y2-6 paloissa lyijylasitettuja paloja on viisi (:197-:200, :202), joista yksi on halkaisijaltaan noin 14 cm suuruisen vadin suun reunasta (:202). Lisäksi Y2-6:n löytöihin kuuluu kaksi vaaleamassaista, karkeapintaista palaa (:201). Yksiköstä Y2-7 esinelöytöihin luettiin vain yksi punasaviastian, kaakelin tai tiilen pala (:207), jossa on vain yksi, hyvin karhea pinta säilynyt. Yksikön Y2-10 löydöistä kaikki ovat lyijylasitettujen astioiden kylkipaloja (:221-:223). Toinen yksikön Y2-11 löydöistä on sisäpinnalta lyijylasitettu pala (:227) ja toinen vaaleamassainen, karkeasekoitteinen ja karheapintainen pala (:260). Lisäksi yksiköstä Y2-15 löytyi paksu punasaviastian tai kaakelin kylkipala (:229), jonka massa on melko vaalea ja pinnat karheat.

Jo aiemmin vuosina 2008 ja 2009 Slottsmalmenilta löytyi harmaasavikeramiikkaa, joka on tulkittu ns. itämerenkeramiikaksi. Kyseessä voi olla karkeatekoista paikallista valmistusta tai tuontia esimerkiksi Tallinnan suunnalta. Tänä vuonna talletettiin useita lähinnä harmaasaveksi luokiteltavia paloja, jotka muodoltaan tai pinnoiltaan muistuttavat astian sirpaleita. Kaksi paloista löytyi alueen 1 pintakerroksesta (:21 ja :22), kolme yksiköstä Y1-3 (:91-:93), yksi alueen 2 yksiköstä Y2-1 (:128), yksi yksiköstä Y2-5 (:174) ja yksi yksiköstä Y2-6 (:203). Palat ovat enimmäkseen hyvin epämääräisiä, joten varmaa tulkintaa astioista on vaikea tehdä. Kolme harmaasavikeramiikan palaa poikkeaa ns. itäme-

Kuva 21: Harmaasavikeramiikan kahvan pala (:22) ja kylkipala pala (:93).

Kuva 22: Nauharuodepikarin sirpaleita (:97).

Kuva 23: Kaksi passglasisen astian reunapalaa (:208, :209).

renkeramiikasta, ne ovat keskipolttoisista, massaltaan hienorakeisista ja pinnaltaan kiillotetuista tuontiaatioista. Yksi (:22) on katkelma kannun kahvan juuresta. Kahvan kappaleen toisessa päässä on sormipainanne, joka on syntynyt kun kahva on painettu astian kylkeen kiinni. Kahva on reunoilta paksumpi ja sen ulkopinta on musta ja silotettu. Kaksi muuta palaa (:93) vaikuttaisivat myös olevan samasta tai samantyyppisestä astiasta, jossa on tumma, siloteltu ulkopinta. Lisäksi jälkityövaiheessa yksikön Y2-6 palaneiden luiden joukosta löytyi yksi sirpale, joka voisi olla valkosavikeramiikkaa (:259), mutta kappaleen identifiointi on hyvin haastavaa.

Kuva 24: Ison tynnyrin(?) vanne, joka jatkui kaivausalueen 4 profiiliin.

Slottsmalmenilta tehtiin tänä kesänä myös muutama hieno lasilöytö. Aiemmissä tutkimuksissa lasilöydöt Raaseporin linnalta tai sen ympäristössä ovat melko vähäisiä, 2000-luvun lopun tutkimuksissa Slottsmalmenilta löytyi 10 sirpaletta lasiastioista, jotka ajoittuvat lähinnä 1300- tai 1400-luvuille. Alueen 1 yksiköstä Y1-3 löytyi kolme böömiläiseen traditioon kuuluvaa ohutta lasipikarin sirpaletta (:95 ja :97). Paloista yhdessä (:95) on erotettavissa nauharuoteen pää ja kahdessa muussa (:97) nauharuoteiden katkelmat, joten ne ovat tunnistettavissa nauharuodepikarin sirpaleiksi (*fadenrippenbecher*). Yksiköstä Y1-3 löytyi myös massaltaan vaaleanvihertävä pala (:94), joka voi olla pikarin jalkalevystä, sekä yksi ohut, massaltaan väritön pala (:96) todennäköisesti pikarin kyljestä. Alueen 2 yksiköstä Y2-6 löytyi yksimassaltaan vihertävä pikarin sirpale (:204) sekä pieni, vihreä ikkunalasipala (:205), joka voisi hyvin ajoittua 1500-luvulle. Yksikön Y2-7 löytöihin taas kuuluu kaksi kahdeksankulmaisen passglasin reunapalaa (:208 ja :209), jotka massan perusteella ajoittuvat 1500-luvun puolenvälin tienoille.

Hauska löytö alueen 1 yksikön Y1-3 runsaan luuaineiston joukossa oli kolmeen osaan hajonnut pyöreä, tasapintainen luunappi tai muu sen kaltainen esine (:98) sekä pieniksi muruiksi hajonnut kierteinen kotilo (:99). Alueen 4 itäosasta, yksiköstä Y4-2, nousevan pohjaveden alta saatiin talteen myös yksi tuohirulla (:255). Samasta yksiköstä talletettiin myös toinen tuohenkappale (:254), joka tosin oli hiukan epämääräinen eikä välttämättä kovin vanha. Alueen 4 itäpäästä veden alta pilkahti myös kaivinkoneella kaivaessa esiin suuren tynnyrin vanne, mutta se jäi heti veden alle ja todettiin kaivausten aikana niin kookkaaksi, ettei sitä lähdetty nostamaan ylös.

Piitä löytyi vain kaksi kappaletta alueen 2 yksiköstä Y2-5. Toinen on hiukan epämääräinen (:175), mutta toinen (:176) on selkeä palanut pii. Kvartsia talletettiin yhden mahdollisen iskoksen (:228) verran alueen 2 yksiköstä Y2-11.

Kuonaa kaivauksilla luetteloitiin tänä vuonna yhteensä hiukan yli 5 kg. Alueelta 1 sitä löydettiin reilun kilon verran. Siitä suurin osa on rautakuonaa, mutta mukana on myös kuonaantuneen tiilen tai saven kappaleita. Suurin osa alueen 1 kuonasta tuli yksiköstä Y1-3. Erikoisempi löytö oli alueen täytöstä metallinilmaisimella kaivausten jälkeen löytynyt vihertävä kuona (:281), joka ilmeisesti on pronssikuonaa. Alueelta 2 kuonaa löytyi runsaat 3 kg, josta suurin osa on myöskin rautakuonaa. Erityisesti yksiköstä Y2-10 löytyi isoja rautakuonakimpaleita. Alueelta 3 kuonaa talletettiin vain hiukan alle 300 g, josta yksi kappale (:348) on kuitenkin hiukan erikoinen, eikä välttämättä kuona. Alueelta 4 kuonaa tuli vajaa 400 g. Slottsmalmenilta löytyi myös kalkkikiveä, jota alueelta 1 yksiköstä Y1-3 talletettiin reilu 1400 g eli yhteensä 15 kappaletta (:356-:364), alueelta 2 yksiköstä Y2-5 yksi 6 g painoinen pala (:365) ja yksiköstä

Y2-6 reilu 2 g painoinen pala (:366) sekä alueelta 4 yksiköstä Y4-2 yksi yli 300 g painava kappale (:368). Lisäksi alueen 2 yksiköstä Y2-10 talletettiin pala (:367), joka voi olla laastia.

Paanutta luuta löydettiin noin 220 g eli 699 fragmentin verran, josta suurin osa eli noin 90 g tuli alueen 1 yksiköstä Y-3. Alueelta 2 palanutta luuta löytyi eniten yksiköistä Y2-5 ja Y2-6, kummastakin reilu 30 g. Alueilta 3 ja 4 palanutta luuta löydettiin alle 10 g kummaltakin. Palamatonta luuta löytyi melko runsaasti, yli 6,6 kg. Tästä suurin osa on alueen 1 yksiköstä Y1-3, josta luuta talletettiin yli 6 kg. Alueen 1 luuaineiston joukossa on jonkin verran kalan luita ja suomuja, ja lisäksi siellä on hyvin huonosti säilyneitä eläinten kallojen fragmentteja. Ehkä mielenkiintoisin Y1-3:n luulöydöistä on koiraeläimen leukaluun kappale (:551). Alueelta 2 löytyi runsaat 160 g palamatonta luuta ja alueelta 3 runsaat 130 g, mutta alueelta 4 ainoastaan 1,5 g. Kaikilla alueilla luuaineisto oli erityisesti savisissa yksiköissä erittäin huonokuntoista, eikä kestänyt kunnolla puhdistamista ja oli osittain hajonnut pusseissa pieneksi silpuksi jo ennen puhdistusta. Tiiltä kaivauksilta pussitettiin lähes 100 kg ja sitä olisi tullut reilusti enemmänkin, jos alueen 2 yksiköstä Y2-7 olisi talletettu kaikki materiaali. Koska yksikkö Y2-7 oli käytännössä kokonaan palanutta savea tai tiiltä, ei kaikkea katsottu mielekkääksi ottaa talteen kentällä. Lähes puolet, eli yli 47 kg, kaivausten tiili-materiaalista talletettiin alueen 1 yksiköstä Y1-3. Yli 29 kg tiilestä tuli alueelta 2 eri yksiköistä, hiukan alle 5 kg alueelta 3 ja alueelta 4 tiiltä pussitettiin hiukan alle 16 kg. Lähinnä tiilet ovat joko kovapolttaisia tai huonopolttaisia tiilen fragmentteja. Mukana oli jonkin verran nokeentuneita tiilen fragmentteja, osittain jopa kuonaantuneita. Osassa paloista oli karkea sekoite ja viininpunaiseksi ja hyvin kovaksi palanut massa. Aineistosta säästettiin noin 8,5 kg verran jollain tavalla erikoiseksi katsottuja paloja, joissa oli erilaisia pintoja tai palaneita massoja ym. Yksi säästetyistä kappaleista yksiköstä Y2-7 on kokonainen tiili (:671), joka painaa noin 4 kg ja on mitoiltaan 25,5 cm x 12 cm x 8 cm. Yksi erikoisen muotoinen fragmentti (:635) saattaa olla tiilenvalmistusjätettä. Tiilenkappaleiden joukossa on myös ainesta, joka tulkittiin palaneeksi saveksi. Yhteensä sitä löytyi noin 850 g, josta suurin osa eli noin 700 g säästettiin. Tästä määrästä noin 120 g löytyi alueelta 1 ja loput alueelta 2. Erikoista aineistossa on lähinnä alueelta 2 tullut palanut savi, joka on palanut kovaksi ja lähes mustaksi nokeentunut. Painanteita (kasvi tms.) tiilen- ja saven-paloissa havaittiin suhteellisen vähän. Savet ja tiilet on luetteloitu sekaisin yhteen luetteloon, sillä osasta materiaalia on vaikea erottaa, onko kyseessä palanut savi vai tiilen kappale.

Slottsmalmenin löytöaineisto kasvoi, kun kaivausten aikana 19.6.2014 yöllä seulaan jätettiin tuntemattoman lahjoittajan toimesta muovipussissa löytöjä. Myöhemmin kaivausten aikana kesäyliopiston kurssilla mukana ollut Svante Lindholm sai selvitettyä, että löydöt ovat peräisin Slottsmalmenin itäosassa olleesta perunapellosta. Pussi sisälsi metalliesineitä, keramiikkansirpaleita, kuonaa, kalkinpoltojätettä ja luita. Näistä kiinnostavimmat luettelointiin Kansallismuseon päänumerolle KM 40003 (KM 40003: 1-14) ja modernit tai vaikeasti ajoitettavat, tavanomaiset esineet, kuten äkeen terä, rautanaulat ja luut luettelointiin poistettaviksi löydöiksi (1-10). Säästettyjen löytöjen joukkoon kuuluu yksi kookas kupariraha (:1), yksi käsituliaseen ammus (:2), kuolaimen katkelma (:3), tulusrauta (:4), putkilukon avain (:5), terän katkelma (:6), veitsen katkelma (:7), kouru (:8), joka voisi olla työkalun tai käsituliaseen fragmentti, ja hevosenkengien katkelmia (:9). Lisäksi säästettiin kaksi poikkileikkaukseltaan nelikulmaista varrasta (:10), joiden päässä kolmionmuotoiset, litteät nupit. Vartaat olivat siksi kiintoisia, että samanlainen esine on löytynyt ainakin Kuusiston linnasta. Sisäpinnalta lasitettuja punasaviastioiden paloja aineistossa oli kolme, yksi reunapala (:11), yksi kylkipala (:12) ja yksi pala mahdollisesti astian pohjasta (:13). Lisäksi aineistosta säästettiin kolme kalkkikiven kappaletta (:14), mahdollista kalkinpoltojätettä.

7 YHTEENVETO VUODEN 2014 TUTKIMUSTULOKSISTA

Vuoden 2014 tutkimusten tavoitteena oli selvittää jatkuvatko vuosina 2008-2009 Alla tiders Raseborg – tutkimusprojektin aikana Slottsmalmenin keskiosassa tehdyissä kaivauksissa löytyneet kulttuurikerrokset, erityisesti peltoalueen poikki kulkeva maavalli, myös Slottsmalmenin läntiseen eli päälinnaa lähinnä olevaan osaan. Toisaalta haluttiin selvittää, löytyykö Slottsmalmenin länsiosasta silta- tai laiturirakenteita jotka selventäisivät päälinnan, välittömästi sen itäpuolella sijaitsevan ns. Stallholmenin ja edelleen idempänä sijaitsevan Slottsmalmenin välistä kulkuyhteyttä. Lisäksi haluttiin selvittää Slottsmalmenin länsiosassa sijaitsevan matalan keinotekoiseksi lammeksi epäillyn painanteen alkuperää ja rakennetta.

Slottsmalmenin länsiosan kaivausalueista kolme sijoitettiin paikoille joissa ennen kaivausta tehdyn maatutkakartoituksen perusteella oli mahdollisia rakenteita tai muita arkeologisesti mielenkiintoisia ilmiöitä. Neljäs alue sijoitettiin matalan painanteen reunalle. Kaikilta kaivausalueilta paljastui alueen keskiaikaisesta käytöstä kertovia kulttuurikerroksia ja rakenteita. Osa aiempien kaivausten perusteella tehdyistä alueen keskiaikaista maankäyttöä koskevista tulkinnoista vahvistui, mutta alueen käytöstä saatiin myös aivan uutta, jossain määrin yllättävää tietoa.

Tutkimusalueen keskellä sijaitsevan kallion länsireunustalle sijoitetulta kaivausalueelta 1 tuli esiin noin 40 cm paksu erittäin runsaasti esinelöytöjä, palamatonta luuta ja tiilimurskaa sisältävä kulttuurikerros (Y1-3), joka muistutti koostumukseltaan ja löytöaineistonsa perusteella vuosina 2008–2009 Slottsmalmenin keskiosasta esiin kaivetun maavallin päällä ollutta jätekerrosta. Kulttuurikerroksen alta esiin tuli savi, joka todennäköisesti ei kuitenkaan ole alueen luontainen pohjasavi. Alueen kaivaminen keskeytettiin tiiviin savikerroksen pintaan, joten sen ja Slottsmalmenin keskiosan hiekka- ja savimaakerroksista koostuneen maavallin yhteyttä ei voida varmasti osoittaa.

Alueen 1 runsaslöytöisen kulttuurikerroksen kaltaista ilmiötä sen sijaan ei löytynyt vain 6 metriä pohjoisempaan sijainneelta kaivausalueelta 3. Alueelta 3 poistettiin paksu savikerros (Y3-2), jonka pinnalta ja alta talletettiin keskiaikaan ajoittuvaa löytöaineistoa. Alueeseen 1 verrattuna löytöjä oli niukasti ja ne olivat pääosin rautoja (mm. nuolenkärkiä). Savikerroksen muodostumisprosessi vaatii lisätutkimusta, mutta on mahdollista että kyseessä on alueelle tarkoituksellisesti tuotu savimaa. Savikerroksen alta esiin tuli alueen varhaisimpaan käyttövaiheeseen ja rannanmuodostukseen liittyviä kerroksia (Y3-7, Y3-8, Y3-14, Y3-15), joiden tarkempi analyysi yhdessä muiden Slottsmalmenin alueelta ja Raaseporin linnan ympäristöstä tehtyjen havaintojen kanssa voi tuoda lisätietoa alueen vesistöhistoriasta ja alueen varhaisesta käyttöhistoriasta. Erityisen mielenkiintoinen tässä suhteessa on orgaaninen, maaton puuroskaa sisältävä kerros, jolle on vastineita sekä Slottsmalmenin vuosien 2008–2009 kaivauksilta että mahdollisesti päälinnan ja Stallholmenin välisen ns. vanhemman vallihaudan kaivauksilta.

Alueen käyttöhistoriaa koskevien hypoteesien kannalta kaikkein yllätyksellisin oli kaivausalue 2. Alue sijaitsi aivan 2,0 m mpy korkeuskäyrän päällä eli nykyiseen maankohoamisnopeuteen perustuvien laskelmien mukaisen linnan perustamisajankohdan rantavaiheen korkeudella. Maatutkauksen perusteella paikalla oli sekä pienempi että laaja-alaisempi anomalia, joka tulkittiin mahdolliseksi rakenteeksi. Kaivausalueen keskiosasta paljastuikin romahtaneen, todennäköisesti palaneen uunirakenteen perustus (R2-8). Perustuskivien päällä oleva romahduskerros (Y2-7) koostui pääosin tiilimurskasta, joten kyseessä on todennäköisesti ollut ainakin osittain tiilirakenteinen uuni. Uunirakenteen eteläpuolelta esiin kaivettiin rakennuksen seinälinjan perustukseksi tulkittu kivirivi (R2-13) sekä rakenteiden väliselle alueelle rajautuva savipatja (Y2-10) joka rakenteensa perusteella on tulkittavissa rakennuksen lattiatasoksi. Lisäksi alueella tutkittiin rakennuksen pohjois- ja länsipuolisia kulttuurikerroksia. Löytöaineiston perusteella rakennus ajoittunee 1500-luvun puoliväliin.

Alueen 2 rakennuksen lattiakerroksen alta esiin kaivettiin erittäin paljon alueen 1 runsaslöytöistä kulttuurikerrosta muistuttava kerros, jonka pintaan kaivaminen pysäytettiin lukuun ottamatta alueen eteläpäätyä jossa kerroksen läpi kaivettiin profilioja. Profiliojan perusteella lattiatason alainen kulttuurikerros on muodostunut erittäin kostean liejusaven päälle. Profiliojan itäreunasta esiin tuli lisäksi suurehkoja kiviä jotka voivat liittyä rakennusta varhaisempaan rakenteeseen.

Alueiden 1-3 kaivaushavaintojen perusteella Slottsmalmenin länsiosa on linnan toiminta-aikana 1300–1500-luvuilla ollut intensiivisessä käytössä. Alueen keskiosaan on muodostunut paksu jätettä sisältävä kerros ja aivan rannan tuntumassa on sijainnut ainakin yksi uunilla varustettu rakennus. Koska kaivausalueiden 1 ja 2 väliin jäi seitsemän metriä leveä kaivamaton alue, ei alueen 1 jätekerroksen ja alueelta 2 rakennuksen lattiatason alta esiin tulleen kerroksen välistä yhteyttä pystytty varmast selvitteämään.

Tutkimusalueen pohjoisreunalla sijaitsevan matalan painanteen reunalle avatun kaivausalueen 4 avulla pyrittiin selvittämään painanteen alkuperää ja mahdollisia painanteen reunalla sijaitsevia rakenteita. Alueen eteläosaa peitti tiilimurskaa ja joitakin linnan toiminta-aikaan ajoittuvia esinelöytöjä sisältävä kulttuurikerros (Y4-2, Y4-1). Alueen keskiosasta, painanteen reunan yläosasta esiin tuli hajanaista kiveystä ja siihen liittyvä savikerros. Painanteen reunalla oli myös puujäänteitä, joista osa osoittautui kaivausten edetessä kaatuneiksi, osin maatuneiksi puiksi. Selvää vallirakennetta tai vuonna 2009 painanteen vastareunalla tutkitun kaltaista pystypaalutusta kaivausalueelta ei löytynyt.

Painanteen keskiosaan ulottunut kaivausalueen pohjoispääty täyttyi heti pintamaan poiston jälkeen vedellä, joten sen kaivamista ei jatkettu. Pintamaan poiston yhteydessä kuitenkin havaittiin kimpiastian vanteeksi tulkittu suuri puuesine sekä tuohirullia. Tarkemmissa tutkimuksissa selvisi että vanne oli halkaisijaltaan yli 1,0 metriä ja ulottui kaivausalueen reunojen ulkopuolelle. Koska vanne peittyi välittömästi vedellä eikä sen nostaminen olisi ollut mahdollista laajentamatta kaivausaluetta, se päätettiin jättää paikalleen. Sen sijaan tuohirullat saatiin talletettua.

Alueen 4 kaivaushavainnot eivät tuoneet merkittävää lisätietoa tutkimusalueen pohjoisosassa sijaitsevan painanteen alkuperästä. Painanteen reunalla on mahdollisesti ollut kivistä ja savesta koostuva rakenne. Löytöaineiston perusteella painanteen reuna-alueella on ollut keskiajalla jonkinlaista toimintaa ja kaivausalueen pohjoispäädyn löydöt viittaavat siihen, että painanne on ollut olemassa jo linnan toiminta-aikana. Painanteen noin 2,0 m mpy korkeudella sijaitsevalle pohjalle nousee vettä, joten on mahdollista että painanteen alueella on lähde.

Kaikkiaan Slottsmalmenin länsiosan vuoden 2014 kaivaustulokset tuovat arvokkaan lisän alueen käyttöhistorian tutkimukseen. Alueelta 2 löytynyt uunilla varustettu rakennuksen perustus poikkeaa Slottsmalmenilta aiemmin löytyneistä rakenteista ja edustanee linnan toiminta-ajan loppupuolta. Alueen 1 kulttuuri- ja jätekerroksen sekä alueen 3 kaivaushavaintojen perusteella on mahdollista että vuosina 2008–2009 löytyneen maavallin länsipääty sijaitsee vuoden 2014 tutkimusalueen keskiosassa. Alueen jatkotutkimusten kannalta merkittävä kysymys on mm. se, onko alueen 2 rakennus perustettu alueelta 1 esiin kaivetun kulttuuri-/jätekerroksen päälle. Myös tutkimusalueen pohjoisosassa sijaitsevan painanteen alkuperä jää edelleen jossain määrin avoimeksi kysymykseksi.

LÄHTEET

Painamattomat lähteet

Helsingin yliopisto:

- Knuutinen, Tarja 2012. Monimenetelmäinen prospektointi kohdetason arkeologisessa tutkimuksessa – Yhdistetty ilmakuvatulkinta ja maatutkaus Raaseporin Slottsmalmenin tutkimuksissa 2008–2009. Pro gradu –tutkielma Helsingin yliopistossa 21.2.2012.
- Terävä, Elina 2014. Aseistettu arki Raaseporissa – Aseet ja suojaruustet linnalla ja sen ympäristössä. Pro gradu –tutkielma Helsingin Yliopistossa 14.4.2014.

Kansallisarkisto (KA):

- Maanmittaushallituksen arkisto (MHA), Isojakoa vanhempi kartta-aineisto.
- Broterus, Samuel 1695(?), Lill- och Storbarsgård, KA MMA Karjaa Ibh* 4:/- -
- Broterus, Samuel 1703, MH MH 29/--
- Forsell, L. 1682, Raseborgs gård, KA MHA B1a 106–108.
- Mörn, A. 1728, Raseborgs gård, KA MHA B16a 1/1-2.
- Petesche, J.J. 1816, Raseborgs gård, KA MHA B16a 1 / 4-12.
- Svaetischin, V. 1921, Raseborgs gård, KA MHA B15a 7/1-24.

Länsi-Uudenmaan maakuntamuseo:

- Haggrén, Georg & Jansson, Henrik & Holappa, Maija & Knuutinen, Tarja 2008–2009: Raasepori. Snappertunan Kirkonkylän ja Raaseporin linnan alue. Osayleiskaavainventointi
- Haggrén, Georg & Holappa, Maija & Knuutinen, Tarja & Terävä, Elina 2014: Raasepori, Raaseporin linna 2014. Kaivauskertomus.
- Knuutinen, Tarja & Haggrén, Georg & Heinonen, Tuuli & Kivikero, Hanna & Terävä, Elina 2008. Raasepori Slottsmalmen 2008, kaivauskertomus.
- Knuutinen, Tarja & Haggrén, Georg & Heinonen, Tuuli & Kivikero, Hanna & Kunnas, Olli & Terävä, Elina & Åkerblom, Rasmus 2009. Raasepori Slottsmalmen 2009, kaivauskertomus.

Museovirasto:

- Drake, Knut & Mikkola, Rauni 1967. Raasepori 1967.
- Drake, Knut & Rautavaara-Brax, Tuija 1965. Raaseporin tutkimustyöt kesällä 1965.
- Drake, Knut & Sjöberg, Lars 1963: Redogörelse för utgrävnings- och konserveringsarbete på Raseborgs slottsruin sommaren 1963.
- Jansson, Henrik & Latikka, Jaakko 2003. Länsi- ja Keski-Uudenmaan saariston ja rannikkoalueiden inventointi 2002–2003. Tammissaari, Hanko, Inkoo, Siuntio, Kirkkonummi, Espoo, Helsinki. 323–337.
- Jussila, Timo & Seger, Tapio 1991. Raaseporin linnan ympäristön prospektointi ja fosforikartoitus.

Kirjallisuus

- Drake, Knut 1991. Gråstenmurar berättar sin historia. Teoksessa Rask, Henry 1991: Snappertuna. En Kustbygds hävder. Del I, forntid – 1809. Ekenäs tryckeri aktiebolag, Ekenäs.
- Goodall, Ian H. 2011. Ironwork in Medieval Britain. An Archaeological Study. London 2011.
- Knuutinen, Tarja 2010. Varhaisten tutkimus- ja restaurointitöiden vaikutus Raaseporin linnan lähiympäristön topografiaan ja maisemaan. SKAS 3/2010. 15–25.
- Stenberger, Märten: Die Schatzfunde Gotlands der Wikingerzeit. I: Text. II. Kungliga Vitterhets Historie och Antikvitets akademien. Monografier 34. Lund 1947–1958.

Suhonen, Veli-Pekka 2005. Raaseporin kaupunki. SKAS 3/2005. Wallander, Anders 1998: Hästmundering. Eketorp-III. Den medeltida befästningen på Öland. Artefakterna. 212–228. Motala 1998.

Suulliset tiedonannot

Frida Ehrnsten 1.10.2014: Raaseporin rahojen identifiointi ja informaatio linnan rahalöydöistä.